

HOOFSTUK 4

DIE GEREFORMEERDE KERK VAN ODENDAALSRUS SE AANVANKLIKE BEARBEIDING IN DIE GOUDVELD

4. DIE MOEDERGEMEENTE SE BEARBEIDING VAN LIDMATE IN ODENDAALSRUS

4.1 AGTERGRONDSKETS

In die tyd tussen 1907 en 1927 is die geskiedenis van die Gereformeerde Kerk van Odendaalsrus ten nouste met H. S. van der Walt (Oom Fanie) verweef. Odendaalsrus en Theunissen was tot 1907 een wyk van Ventersburg. Hierdie wyk is deur ouderling Van der Walt bedien wat vanaf die Vetrivier tot aan die Vaalrivier gestrek het.¹ Nadat ds. T. N. Venter in 1907 predikant van Ventersburg geword het, is Theunissen kort daarna tot 'n afsonderlike wyk verklaar. In 1919 is ouderling Van der Walt oorlede en hy is deur ouderling G. van der Berg opgevolg. Na enkele jare het ouderling Van der Berg vir ouderling H. J. (Herklaas) Venter vervang.²

In 1907 het Odendaalsrus as wyk uit sowat vier huisgesinne bestaan, hoewel meer gesinne mettertyd bygekom het. Die eerste gesin was D. Cronje wat ongeveer in 1910 in Odendaalsrus aangekom het.

Daarbenewens het ds. G. Kruger van Parys in 1927 as destydse konsulent van Ventersburg, die eerste erediens in Odendaalsrus en wel in die Ned. Geref. Kerk waargeneem.³ In dieselfde jaar het ouderling Venter met die Stadsraad van Odendaalsrus oor kerkgrond onderhandel. In dié tyd het die eerste sprake van afstigting van Ventersburg te berde gekom. Die onderhandelinge is in Julie 1929 voortgesit nadat die Kerkraad van Ventersburg 'n kommissie vir dié doel benoem het. Die kommissie het daarin geslaag om die huidige standplaas van die kerk in Odendaalsrus te verkry.⁴

In Maart 1928 is ds. Jacs van Rooy in die gemeente van Ventersburg as predikant bevestig. Die kerkraad het in Augustus 1928 op voorstel van ouderling Venter besluit om nog 'n wyk in Odendaalsrus te stig. Die kerkraadslede wat toe alreeds in daardie gebied diens gedoen het, was ouderling Venter en diaken G. J. Steyn (van Ventersburg). Op grond van dié verwickelinge is ouderling H. S. (Schalk) van der Walt en diaken A. van der Walt as kerkraadslede vir die nuwe wyk geskies. Nietemin is M. F. Heyns later as diaken in die plek van G. J. Steyn gekies.

¹ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 18. 2. 1933 - 13. 2. 1954. 1.1.1, P. A.

² G. J. J. Venter e. a. (reds.), *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus, 1933 - 1958*, p. 5.

³ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 18. 2. 1933 - 13. 2. 1954. 1.1.1, P. A.

⁴ G. J. J. Venter e. a. (reds.), *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus ...*, p. 5.

Intussen was daar ontevredenheid in die N.G. Kerk van Wesselsbron oor die instelling van nagmaalke kies, sodat van die kerk se lidmate by die Gereformeerde Kerk in Ventersburg aansoek om lidmaatskap gedoen het. Daar het dus korrespondensie tussen die N. G. Kerkraad van Wesselsbron en die Kerkraad van die Gereformeerde Kerk in Ventersburg ontstaan.⁵

Op 'n kerkraadsvergadering van 1 Junie 1929 in Ventersburg, is 'n versoek van Odendaalsrus tot afstigting deur J. S. van der Walt voorgehou. Praktiese oorweginge soos die afstand tussen Odendaalsrus en Ventersburg is as 'n belangrike rede voorgehou. Die lidmate in Odendaalsrus het ook sterk gevoel oor die nagmaalbediening wat by hulle ten minste vierkeer per jaar bedien word. Die versoek was gereeld aan ds. Van Rooy gerig as hy Odendaalsrus besoek het met die doel om eredienste daar te hou. Die kerkraad het besluit om die aangeleentheid van afstigting na die Algemene Vergadering te verwys en dat ten minste vier eredienste in Odendaalsrus per jaar gehou behoort te word. Met inbegrip hiervan moes vir minstens een nagmaalbediening voorsiening gemaak word.⁶

Die kerkraad het op 19 Julie 1929 oor die moontlike afstigting van Ventersburg, die Stadsraad van Odendaalsrus vir erwe genader. Die Stadsraad het nietemin die erwe toegestaan, hoewel die wettige oordrag van die eiendom slegs met die afstigting van Odendaalsrus as 'n selfstandige gemeente kon geskied.⁷

Op 30 November 1929 het die saak van afstigting van Odendaalsrus weer by 'n kerkraadsvergadering te berde gekom. Die kerkraad het besluit om die versoek van Odendaalsrus sonder aanbeveling na die Algemene Vergadering te stuur. Ouderling H. S. van der Walt het namens die lidmate van Odendaalsrus-wyk, die saak van afstigting by die Algemene Vergadering gedurende Januarie 1930 gehanteer. Die kerkraad het op 30 November 1929 besluit dat Odendaalsrus intussen fondse vir kerkbou kon insamel.⁸ Dit opsigself skep die indruk van 'n tentatiewe besluit waartoe die kerkraad gekom het. By wyse van toeligting is die Algemene Vergadering die één vergadering waaronder gemeentes van 'n streek of provinsie ressorteer.⁹

By 'n kerkraadsvergadering van 1 Maart 1930 is die verslag van die Algemene Vergadering rakende Odendaalsrus se afstigting deurgegee: 'Die Kerkraad van Ventersburg word geadviseer dat Odendaalsrus filiaal bedien word, en dat sy doel tot afstigting steeds in die oog gehou moet word.'¹⁰

Hierna is 'n periode van stryd ontketen omdat elkeen sy eie verklaring van die besluit van die Algemene Vergadering gegee het. Die stryd was van so 'n aard dat na 'n kerkraadsvergadering in September 1930, diakens M. F. Heyns en A. van der Walt en

⁵ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 18. 2. 1933 - 13. 2. 1954. 1.1.1

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid; G. J. J. Venter e. a. (reds.), *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus...*, p. 6.

⁹ *Die Almanak van die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika*, 1934, p. 79.

¹⁰ Ibid.

ouderling H. S. van der Walt die kerkraad bedank het. Hierdie gebeure is met die hulp van 'n naburige kerkraad sowel as die van die Algemene Vergadering genormaliseer.¹¹ Alhoewel 'n kommissie deur die Kerkraad van Ventersburg benoem is. Die kommissie het uit ds. Van Rooy en 'n ouderling van Ventersburg, sowel as uit kerkraadslede van die wyk Odendaalsrus bestaan. Die taak van die kommissie was om die aangeleentheid van Odendaalsrus se afstigting te ondersoek. Die kommissie het in die huis van ouderling K. Erasmus vergader. Die kommissie se verslag is by 'n kerkraadsvergadering in Julie 1931 voorgelê en dit is feitlik in sy geheel deur die kerkraad aanvaar.¹²

In 'n verslag van 5 September 1932 het die lidmate van Odendaalsrus die Kerkraad van Ventersburg versoek om afstigting aan te beveel. Op 'n kerkraadsvergadering van 12 Januarie 1933 is 'n kommissie saamgestel om die voorwaardes van afstigting te hanteer. Die kommissielede het uit kerkraadslede soos onder andere: J. H. Venter, W. J. A. Wessels, J. D. Venter, D. J. Fourie en die voorsitter bestaan.¹³

Enkele van die voorwaardes was dat Odendaalsrus ten minste vier keer per jaar deur 'n predikant van Ventersburg bedien word. Derhalwe om ook nie die verbintenis met Ventersburg te verbreek voordat laasgenoemde gemeente nie amptelik toestemming daartoe gegee het nie.¹⁴

Die afstigting van Odendaalsrus het met groot blydschap gepaardgegaan, want: "Groot was die blydskap en hartlik die welkom toe die deputate vir afstigting die Saterdagoggend, 18 Februarie 1933 op Odendaalsrus aankom. Die hele gemeente, miskien met 'n enkele uitsondering, het vir hierdie geleentheid ingekom. Ook tentwaens kon ons van veraf al sien. Dit het ons al dadelik in 'n feesstemming gebring."¹⁵

Die afstigting van Odendaalsrus van Ventersburg het op die afstigtingsvergadering van 18 Februarie 1933 plaasgevind. Die deputate van die Algemene Vergadering van die O.V.S. by die betrokke vergadering was die volgende: Ds. G. H. J. Kruger van Parys, ouderling M. J. Slabbert van Kroonstad, ds. Jacs van Rooy, ouderling J. D. Venter van Ventersburg, asook die kerkraadslede van Odendaalsrus: H. J. Venter en W. J. A. Wessels en diakens A. J. Venter en J. P. Venter. Die lidmate wat teenwoordig was, is soos volg: D. Wessels, C. Erasmus, M. F. Heyns (Snr.), H. S. van der Walt (Jnr.), C. G. van der Watt (Snr.), J. Reynders, A. van der Walt, D. J. van der Walt, D. Bester, W. Pretorius, J. R. Hall, L. Kruger, I. Scott, E. Scott, M. Heyns (Jnr.), H. Kruger, H. Benter, J. Venter, J. S. (Schalk) van der Walt en ander belangstellendes.¹⁶

Nadat ds. Kruger die voorsitterstoel ingeneem het, het hy voortgegaan in gebed. Hy het daarna uit Ps. 72: 11-20 geles en enkele paslike woorde gespreek, voordat die gewone

¹¹ G. J. J. Venter e. a. (reds.), *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus ...*, p. 6.

¹² *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 18. 2. 1933 – 13 .2. 1954, P. A; Venter e. a. (reds.), *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus*, ...p. 6.

¹³ Ibid.

¹⁴ G. J. J. Venter e. a. (reds.), *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus ...*, p. 7.

¹⁵ *Die Kerkblad*, 15.3.1933, p. 475.

¹⁶ G. J. J. Venter e. a. (reds.), *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus*, p.7.

prosedure van afstigting gevolg is. Hierna het die voorsitter die vergadering meegedeel dat die Algemene Vergadering toestemming tot afstigting gegee het. Die afstigtingsvoorwaardes is toe voorgelees wat die volgende omvat het: 1) “Alle skulde en eindomme bly onder die naam van Ventersburg, dit wil sê, Odendaalsrus sien af van alle regte wat hulle in Ventersburg besit, maar word verder nie verantwoordelik gehou vir skulde, wat op die naam van Ventersburg aangegaan word nie. Diaken A.J. Venter sal nog steeds gekollekteerde traktement stort, en bydraes van wyke Odendaalsrus vir die dankoffer 1932 bly die bate van Ventersburg. Vanaf 1 Januarie 1933 word Odendaalsrus vir sy eie onkoste verantwoordelik gehou, en kan hy die agterstallige traktement vir hom self invorder; 2) Odendaalsrus sal vier keer ‘n jaar deur die predikant van Ventersburg bedien word; 3) Odendaalsrus stuur vir die dienste van die leraar jaarliks £40 aan die kassier van Ventersburg, in vier paaiemente te betaal, nl. Februarie, Mei, Augustus en November; 4) Reiskoste, koste van huisbesoek ensovoorts word met die leraar self gereël; 5) Grense tussen die twee gemeentes is: Virginia, Doringpan, Hofontein; 6) Odendaalsrus tree nie uit die kombinasie nie sonder toestemming van Ventersburg.”¹⁷

Op grond van ‘n voorstel het die meerderheid van die afgevaardigdes besluit om die voorlopige gemeente in drie wyke te verdeel.¹⁸ In opvolging hiervan is die eerste kerkraadslede vir ‘n eie selfstandige gemeente van Odendaalsrus gekies. Hulle is ouderlinge J. H. Venter, W. J. A. Wessels, H. S. (Schalk) van der Walt (wat ook Skriba en Kassier was) en diakens J. P. Venter, A. J. (Andries) Venter met inbegrip van D. J. van der Walt. Laasgenoemde was nie in daardie stadium bereid om op die kerkraad te dien nie. A. van der Walt is toe in sy plek verkies.¹⁹

4.2 DIE PERIODE VAN AFSTIGTING 1933 - 1961

Na afstigting het die kerkraadslede van Odendaalsrus vir ‘n onbepaalde tyd in die huis van Dorie (Ouma) De Beer vergader. Die Sondagoggend- en middagdienste is met vergunning in die N. G. Kerksaal gehou. Die Sondagaand se dienste is in die huis van C. Erasmus gehou. In dié tyd, dit wil sê, in 1934 het die gemeente ses-en-setig belydende en drie-en-veertig dooplidmate gehad. In effek het die lidmatetal op ‘n totaal van honderden-nege te staan gekom.²⁰

Die behoefte aan ‘n eie kerkgebou het om praktiese redes al hoe dringender geword. Gevolglik is ‘n kerkraadsvergadering vir 19 Mei 1934 belê om die aangeleentheid te bespreek. Derhalwe is ‘n gekose boukommissie by die vergadering saamgestel om ‘n generatiewe boufonds vir die doel van kerkbou inwerking te stel.²¹ Die boukommissie het besluit om kollektelyste uit te gee om bydraes in te vorder. Hierdie lyste het teen November in 1934 die bedrag van £6. 3s. 8d. opgelewer en bykans twee jaar daarna is op ‘n vergadering van 8 Februarie 1936 gerapporteer dat £117 ontvang is, terwyl £60 nog moes bykom weens beloftes wat daarvoor gemaak is. In effek het dit op ‘n totale bedrag

¹⁷ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 18. 2. 1933, P. A.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ G. J. J. Venter e. a. (reds.), *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus*, p. 8.

²⁰ *Die Almanak*, 1934, p. 79.

²¹ Ibid.

van £177 te staan gekom. Die gemeente het toe uit nege-en-sewentig belydende en sewe-en-veertig dooplidmate bestaan.²² Ds. Van Rooy het die behoefte aan 'n kerkgebou so verklaar: “Ons het kerk gehou in die ou sinksaal, en sou nog dikwels van die gasvryheid aldaar gebruik maak. Maar vroeg-vroeg al het die verlange ontstaan na 'n eie saal. Mens voel tog maar meer tuis in jou eie goed, en die ou saal was darem so groot, ons groepte het weggeraak daarin.”²³

Op 'n kerkraadsvergadering van 10 Mei 1936 het die kerkraad 'n uitsonderlike besluit geneem, nl. Om elke kerkraadslid vir 'n oortrekking van £200 te laat teken. Hierdie besluit is geneem nadat die verslag van die boukommissie behandel is. Die oortrokke bedrag sou later by die gemeentelid gekollekteer word. Die kerkraad het ook besluit om die tender van R. Melverson van £300 te aanvaar, terwyl die kerkraad die verantwoordelikheid aanvaar het om toe te sien dat die boumateriaal van Hennenman na Odendaalsrus aangevry word. Die lidmate sou daarvoor behulpsaam wees. Die kerkraad het verder besluit dat D. P. du Plessis rakende die bouwerk namens die boukommissie kon optree en om toesig daaroor te hou. Nadat die verslag in 'n gemeentevergadering behandel is, is dit aanvaar en goedgekeur.²⁴

Intussen het die bouwerk van die kerk so flink gevorder dat die 7 en 8 November 1936 'n groot dag in die geskiedenis van die gemeente was, toe die kerkgebou ingebruik geneem is. Die Saterdagoggend om 11:00 was daar 'n optog van feesgangers vanaf die Ned. Geref. Kerksaal na die nuwe kerkgebou. Ds. Van Rooy het almal voor die kerkgebou hartlik bedank wat tot die bou van die kerk bygedra het. Hierna het hy die deure van die kerk oopgesluit en die feesgangers is toegelaat om in die kerk in te gaan. Prof. C. J. H. de Wet van die Potchefstroomse Teologiese Skool, ds. G. H. J. Kruger van Parys en ds. W. R. de Kock van die N. G. Kerk was teenwoordig. Die kerkraad van die suster gemeente en ouderling K. Steyn van die Moedergemeente van Ventersburg, het as deputaat die geleentheid bygewoon.

Die gemeente het dit as 'n eer beskou om vir Prof. De Wet in hul midde te kon hê. Hy het namens die Teologiese Skool van Potchefstroomse Universiteit die gelukwensinge oorgedra en die feesrede waargeneem.²⁵

Hy het 'n pragtige rede gehou oor Matt 5:14: “'n Stad op 'n berg, en die gedagte ontwikkel dat die Kerk die stad van God is, 'n ligpunt in die donker, 'n sterk vesting in die nood, gebou op 'n vaste fondament. Daar is ook 'n wêreld, van die wêreldgees, soos die stad Babel van Nimrod en eindelijk die grote stad Babilon van die toekoms, die stad

²² *Almanak: Statistieke Gereformeerde Kerk Odendaalsrus*, 1 Julie 1934 – 30 Junie 1935, pp. 35-36.

²³ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Vrystaatse Goudvelde 1933 – 1983* (Ongep. ThB kandidaatsskripsie, Potchefstroom, Julie 1990), pp. 15 - 16.

²⁴ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 10. 5. 1936, P.A; G. J. J. Venter e. a. (reds.) *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus ...*, p. 8.

²⁵ *Die Kerkblad*, 2. 12. 1936, p. 20.

van die sondemens, wat bestem is om onder te gaan, terwyl ewig bly die nuwe Jerusalem op die nuwe aarde.”²⁶

Die gemeente was bly om ook ds. Kruger by hulle te hê, omdat hy vir hulle soos ‘n vader was. In die verlede het hy die gemeente met die afstigting bygestaan, sodat sy teenwoordigheid by die inwyding ook vir hulle ‘n hoogtepunt was. Hy het namens die Algemene Vergadering die gelukwensing oorgedra aan die gemeente, terwyl ouderling K. Steyn dit vir die Moedergemeente van Ventersburg gedoen het. Hierna het ds De Kock van die Ned. Geref. Kerk van Odendaalsrus, die gelukwense namens sy kerkraad en gemeente oorgedra. Hierna het ds. Van Rooy op sy beurt namens die gemeente kortliks gepraat. Hy het almal hartlik bedank vir hulle teenwoordigheid en vir diegene wat bygedra het om die besondere geleentheid moontlik te maak.

Na afloop van al die formaliteite is die feesgangers genooi om ‘n ete in die kerksaal te nuttig wat deur die susters van die gemeente georganiseer is. Hierdie geselligheid wat die susters gereël het, was ‘n groot sukses en “‘n mooi sommetjie is daar bymekaar gebring.”²⁷ Hulle het ook die klok vir die kerkgebou geskenk.

Met die opvolgende gebeure is die voorbereidingsdiens die Saterdagmiddag deur ds. Kruger behartig en hy het oor Gen 46:1 gepraat. Hy het veral die klem laat val op die offerande van Jakob te Berseba, die gedenkplek: “So moet die kerk ook sy gedenktekens hê.”²⁸

Die Saterdagmiddag is met ‘n lesing van Prof. C. J. H. de Wet oor die onvervulde profesieë opgevolg. Hy het dit op so ‘n wyse verduidelik dat dit vir die aanwesiges uiters insiggewend was. Die Sondagoggend was nagmaal en Prof. De Wet het Joh. 15:15 behandel: “Ek noem julle nie meer diensknegte nie, maar ek het julle my vriende genoem.”²⁹ Die aanwesiges was deur die verkondiging van die Woord en die bediening van die sakrament versterk.

Die Sondagmiddag was vir die kinders gereël en ds. Kruger het met hulle oor 1 Kor 6:20 gepraat: “Want julle is duur gekoop.”³⁰ Hy het op die reinheid van liggaam en gees gewys, die feit dat Christus daarvoor gesterwe het. Eweseer dat dit ‘n tempel is waarin die Heilige Gees is. Die gedenkfees is as ‘n groot seën beskou sodat die gemeente daarop kon voortbou.³¹

Op ‘n kerkraadsvergadering van 8 November 1941 het ds. Van Rooy die vergadering meegedeel dat hy ‘n beroep na Pietersburg aangeneem het. Gevolglik is die skriba deur die kerkraad versoek om met die konsulent te onderhandel, ten einde die losmaking van

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ *Die Kerkblad*, 2. 12. 1936, p. 20.

²⁹ Ibid.

³⁰ *Die Kerkblad*, 2. 12. 1936, p. 20.

³¹ Ibid.

ds. Van Rooy op die tweede Sondag in Januarie 1942 moontlik te maak.³² Ouderlinge J. P. van Jaarsveld en H. S. van der Walt het die kerkraad van Odendaalsrus op die kombinasievergadering saam met Ventersburg se kerkraad verteenwoordig. Die vergadering het besluit op 'n tweetal-kandidatuur vir beroepdoeleindes. Di. J. L. Vorster van Durban en Booysen van Frankfurt was die tweetal waarop die kombinasievergadering besluit het.³³

Die gemeente van Odendaalsrus het op sy beurt op 10 Februarie 1942 'n kerkraadsvergadering gehou om 'n predikant te beroep. Derhalwe is die kerkraadslede C. G. van der Watt en C. P. Steyn benoem om die stemme wat op die vergadering uitgebring is na Ventersburg te neem, sodat dit aan 'n tellingsvergadering voorgelê word. Nadat die prosedure by die betrokke vergadering afgehandel is, is ds. Vorster beroep. Op 12 April 1942 is 'n brief van ds. Vorster voorgelees waarin hy die kerkraad meedeel dat hy die beroep aanvaar het. Die reëlins vir die ontvangs van ds. Vorster is ook by die vergadering bespreek en gevolglik is 'n kommissie vir die doel saamgestel. Die betrokke kommissie het uit H. S. van der Walt, J. P. Venter en M. L. Pretorius bestaan. Die kerkraad het ook besluit om die N. G. Kerkraad met hul eggenotes, die Stadsraad van Odendaalsrus, die skoolhoof met sy personeel, asook die gemeentelede van Ventersburg vir die ontvangs van ds. Vorster uit te nooi. Hiervolgens is ouderlinge J. P. van Jaarsveld en H. S. van der Walt benoem om die Kerkraad van Odendaalsrus met die bevestiging van ds. Vorster in Ventersburg op 30 Mei 1942 te verteenwoordig.³⁴

4.3 DIE ONTDEKKING VAN GOUD

Die ontdekking van Goud op die plaas geduld 1946 het 'n geweldige impak op die ontwikkelingsgang van die gemeentes gehad. Die voortdurende instroming van mense na die Goudveld het bepaalde infrastrukture tot gevolg gehad. Desnieteenstaande het die kerk as 'n belangrike samelewingskomponent ook nie agterweë gebly nie.

Ds. Vorster se verblyf was van korte duur omdat hy op 'n kerkraadsvergadering van 20 Maart 1944 bekend gemaak het, dat hy 'n beroep na Johannesburg-Oos aanvaar het. Dit het moontlik in 'n groot mate met die pastorie in Ventersburg verband gehou. Die pastorie was nie bevorderlik vir sy vrou se gesondheid nie. Die pastorie was deurentyd nat en klam sodat hy die kerkraad van Ventersburg versoek het, om liever in Kroonstad te woon. Eweseer het hy aan die lidmate in Kroonstad se geestelike verwaarlosing in daardie tyd gedink. Na aanleiding van 'n staking van stemme by 'n kerkraadsvergadering in Ventersburg, het ds. Vorster dit gerade geag om die beroep na Johannesburg-Oos te aanvaar.³⁵

Hierna is die kombinasie met Ventersburg verbreek en 'n kombinasie het tussen Kroonstad, Theunissen en Odendaalsrus ontstaan. Dr. Ben de Klerk is beroep en in

³² H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Vrystaatse Goudvelde ...*, p. 17.

³³ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 11. 01. 1942, P. A.

³⁴ H.J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Vrystaatse Goudvelde ...*, pp.17 - 18; *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 12. 4. 1942, P. A.

³⁵ *Ibid.*, 20. 3. 1944.

Kroonstad op 28 Augustus 1944 bevestig. Sy verblyf was van korte duur, omdat hy op 14 Oktober 1945 'n beroep na Bloemfontein aanvaar het.³⁶

Al hoe meer mense het na die Goudveld gegaan as gevolg van die ekonomiese ontwikkeling, hoewel dit nie so 'n groot effek op die lidmatetal gehad het nie. Dit is ook in 'n mate te wyte aan die vertrek van gevestigde lidmate wat hulle plase vir goudontginningsdoeleindes verkoop het.³⁷ Prof. P. W. Buys (emeritus-professor) het dit só onthou: 'Dit lyk asof alles in drie jaar kon gebeur het, want die die dinge het so ontsaglik vinnig gegaan. Eers die noodtoestand omdat 'n hele aantal boere hulle grond verkoop en weggetrek het, terwyl die verwagte stroom van intrekkende stedelinge, maar net nie opgedaag het nie. 'n Mens was op een stadium werklik bevrees die kerk gaan leegloop. En toe meteens het die toestroming gekom. Daar het omtrent nie 'n Sondag verby gegaan dat daar nie nuwe gesigte in die kerk was nie.'³⁸

Op 'n kerkraadsvergadering van 31 Mei 1947 het dr. J. M. de Wet aan die kerkraad 'n kombinasie met Odendaalsrus en Theunissen voorgestel, aangesien die kombinasie met Kroonstad oor ses maande sou verstryk. Hy het die voorstel op grond van die ontwikkeling in die Goudveld gemaak. Hy was van mening dat die predikant in Odendaalsrus gesetel behoort te wees, terwyl die kerkraad dit gerade geag het om die aangeleentheid eers met die gemeente van Theunissen te bespreek. In 1947 was daar sewe-en-negentig belydende en sestig dooplidmate in Odendaalsrus.³⁹ Volgens dr. J. M. de Wet is die volgende opmerklik: 'Die bediening het ingesluit Kroonstad, Ventersburg, Hennenman (wat in 1947 afgestig is), Theunissen met Winburg en Odendaalsrus. En meer as een Sondag het die predikant na 'n volle bediening van huisbesoek, belydeniskatkisasie, kerkraadsvergadering en die hele nagmaalviering met al die dienste op Theunissen of Odendaalsrus, in die middag, na die nabetragtingsdiens, gaan kerkhou op Hennenman en dan nog dieselfde aand gaan preek op Kroonstad. Die Here het ons die krag gegee en met die oog op die snelle uitbreiding op al die verskillende punte, kon dit nie anders nie'.⁴⁰

In die lig van verskeie kerkraadsvergaderings en besprekings is besluit dat Theunissen, Odendaalsrus en Bultfontein 'n kombinasie vorm en dat die voorgenome predikant in Theunissen sou woon. Die beroepskeuse het op P. W. Buys geval en hy het die beroep aanvaar. By 'n kerkraadsvergadering van 7 Februarie 1948 is reëlins getref vir die ontvangs op Saterdag, 13 Maart 1948 om 11:00, sodat die intree-preek die middag om 2:30 met die voorbereidingsdiens gehou word.⁴¹

³⁶ Ibid., 14. 10. 1954.

³⁷ G. J. J. Venter e. a. (reds.), *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus ...*, p. 9; H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 19.

³⁸ Ibid.

³⁹ G. J. J. Venter e. a. (reds.), *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus ...*, p. 9; H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 20.

⁴⁰ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 7. 2. 1948, P. A.

⁴¹ Ibid.

Ds. Buys het sy ontvangs soos volg verduidelik: ‘Die onthaal moes Saterdagoggend half-elf in die ou sinksaal, langs oom Dirk Coetzee se rollermeule begin. Die tafels was gedek soos net Odendaalsrus se susters dit kon doen, maar al wat opdaag is die predikant. Dis naderhand twaalf-uur, half-een en nog geen teken van die gesalfde nie. Klokslag eenuur kom die vaal twee-sit Chev-karretjie die dorp ingeskuiker, rooi van die modder, die jongeling agter die stuurwiel, deur die as geskrik van al die watervloede wat hy moes deurworstel, en oom Jan Jordaan wat die jong dominee vergesel het, kaalvoet en met opgerolde broekspype van al die vasval en stoot. Wat ‘n intog!’⁴² Na aanleiding van dié gebeure is besluit dat die kerkraadsvergadering eers gehou moes word, sodat die onthaal tot om vieruur die middag uitgestel is. By die onthaal het dr. De Wet die gemeente gelukkig met die ‘inmoddering’ van hulle nuwe predikant. ‘Wat ‘n intog!’⁴³

In die gemeente het die dinge vinnig begin ontwikkel, omdat die kerkraad alreeds in Maart 1948 die noodsaaklikheid vir die beplanning van ‘n pastorie besef het. Die rede vir ‘n pastorie is te danke daaraan dat daar reeds tekens was dat die gemeente selfstandig kon funksioneer. Op ‘n gemeentevergadering van 13 Maart 1948 is besluit, om £400 van ‘n noodleningsfonds vir die aanwending van die boufonds te gebruik. Hierdie fonds het intussen tot ‘n bedrag van £800 aangegroei.⁴⁴

In die proses van gemeentelike ontwikkeling het die kerkraad op 21 Februarie 1949 op ‘n buitengewone kerkraadsvergadering besluit, om ‘n sub-ekonomiese huis as pastorie van die Munisipaliteit van Odendaalsrus aan te koop. In die lig van dié verwickelinge is ‘n kommissie saamgestel en dit het kerkraadslede soos J. P. van Jaarsveld, D. J. Coetzee en I. D. van der Walt ingesluit. Hulle taak was om onderhandelinge te voer en die kooptransaksie waar nodig af te handel.⁴⁵

By dieselfde kerkraadsvergadering was Theunissen nie bereid om £15 meer tot die traktement van die predikant by te dra nie, maar slegs die £135 soos met die kombinasie ooreengekom is. Hulle was dus nie bereid om meer as die bepaalde bedrag van £135 te gee nie. Die aangeleentheid het weer op ‘n kerkraadsvergadering van 9 April 1949 ter sprake gekom, waar daar eenstemmigheid bereik is om wel die ekstra £15 by te gee.⁴⁶

Intussen het daar ‘n toename van lidmate plaasgevind, omdat die gemeente in 1949 honderd-en-twaalf belydende en vier-en-sewentig dooplidmate gehad het.⁴⁷

4. 4 OMVANGRYKE ARBEIDSVELD

Intensiewe eksplorاسies na Goud in die Welkom-gebied het ook tot die ontstaan van mynbounywerhede in die gedeelte van die Goudveld gelei. Die toename van nuwe

⁴² G. J. J. Venter e. a. (reds.), *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus ...*, p. 19.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 21.

⁴⁵ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 21. 2. 1949, P. A.

⁴⁶ Ibid., 9. 4. 1949.

⁴⁷ Ibid., 13. 8. 1949.

intrekkers in die gebied het die effektiewe bearbeiding van al die lidmate onmoontlik gemaak. Gevolglik het die kerkraad op 8 Oktober 1949 besluit dat Welkom-wyk in drie wyke verdeel word.⁴⁸ Dit was nie lank hierna voordat Welkom 'n versoek tot afstigting gerig het nie. In 1951 het die skagte alreeds vanaf Allanridge in die noorde oor Odendaalsrus na Welkom en vandaar na Virginia gestrek. 'n Afstand van ongeveer 30 myl. Die vier plekke sou in die nabye toekoms die woonbuurtes word vir al die myne in die kontrei. Die beplanning was om nie meer as 50 000 inwoners vir elke dorp te hê nie. Na beraming is die inwonertal op sowat 200 000 gestel nadat die myne die maksimale produksie-kapasiteit bereik het. Daar is statisties bereken dat 3. 2 uit elke 100 Gereformeerde lidmate 'n uiteindelijke omvang van ongeveer 6 400 lidmate vir die kerk tot gevolg sou hê. In effek sou dit beteken 'n eie klassis van ongeveer tien bestaande gemeentes. In dié tyd was daar alreeds 18 mynskagte gegrawe, terwyl daar in 1950 nog twee by Allanridge en twee by Virginia bygekom het. Die verwagting was dat teen die middel van 1951 die St. Helena-myn en teen die einde van die betrokke jaar die Welkom-myn met produksie 'n aanvang sou neem. Ondanks die bevolkingsstatistiek wat in 1951 op 10 000 te staan gekom het, is daar nietemin aanvaar dat dit binne tweejaar sou verdubbel.⁴⁹

Hierdie toedrag van sake het 'n wye arbeidsveld geïmpliseer, waarvoor ds. Buys die opmerking gemaak het: 'Daardie tyd het die predikant op Theunissen gewoon. Die drie gemeentes Theunissen, Odendaalsrus en Bultfontein was in kombinasie. Voorts het die arbeidsveld Winburg, Hoopstad, Wesselsbron en Welkom ingesluit met Hennenman as vakante konsulentgemeente, 'n streep-wêreld wat oorkruis gemeet elke keer omtrent 150 myl lank was. Toe was daar nog nie teerpaaië nie – 'n mens moes maar so al in die slote langs aankruip en kort-kort jou teuels styf vat as jy oor die groot kraters wou spring wat die swaar mynverkeer getrap het. Odendaalsrus het net drie of vier steengeboue gehad, die res was, soos die ou kerkie van sink.'⁵⁰

'n Buitengewone kerkraadsvergadering wat in Februarie 1950 belê is, was vir die doel om 'n eie predikant vir die gemeente te beroep. Die belanghebbende persone by die vergadering was: Ds. Buys, dr. De Wet van Kroonstad as deputaat van die Partikuliere Sinode, ouderlinge J. P. van Jaarsveld, C. G. van der Watt, C. P. Steyn, A. J. Venter, P. C. Steyn, J. R. Hall, A. J. de Buys, S. J. D. Renke, J. de Villiers; en diakens H.S. van der Walt, D. J. Coetzee, I. D. van der Walt en D. J. Venter.

Die Voorsitter, ds. Buys, heet almal by die vergadering en vir dr. De Wet welkom en verduidelik kortliks die doel van die vergadering. Ds. Buys het die bedrag van £300 verduidelik en aangevoer dat dit met die uitsluitlike doel gegee is om 'n predikant te beroep. Die betrokke bedrag is van die sustentasiekas in die gemeente van Odendaalsrus ontvang.

⁴⁸ Ibid., 8. 10. 1949.

⁴⁹ *Die Kerkblad*, 9. 3. 1951, p. 18.

⁵⁰ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 22; G. J. J. Venter e. a. (reds.), *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus*, p. 20.

Die kerkraad is ten gunste om 'n predikant te beroep, maar slegs as die gemeente nie meer in kombinasie met Theunissen en Bultfontein is nie. Die kerkraad het by 'n kombinasie-vergadering op Saterdag, 4 Februarie 1950 besluit oor die moontlike voortgang van die kombinasie-reëlings in die plek van Odendaalsrus. Die kombinasie-reëlings sou slegs tot in Maart 1951 van toepassing wees, wanneer die oorspronklike kombinasie-akte sou verstryk.⁵¹ As gevolg van die besluit is ouderlinge J. P. van Jaarsveld, C. G. van der Watt en C. P. Steyn benoem om die kerkraad op die kombinasie-vergadering op Theunissen te verteenwoordig. Daarbenewens het die kerkraad op 'n tentatiewe bedrag van £700 besluit vir die leraar wat beroep sou word. Daarmee gepaardgaande sou die reiskoste gedurende die bevestiging en wel in die teenwoordigheid van die deputate van die klassis gereël word.⁵²

Die moontlike beroep van 'n leraar het 'n pastorie genoodsaak en in daardie stadium was geen sub-ekonomiese huis, om as pastorie te dien beskikbaar nie. Nietemin is die vooruitsig van 'n plaashuis tussen Odendaalsrus en Welkom in die vooruitsig gestel. Die voorneme om met die Stadsraad van Odendaalsrus te onderhandel oor stroke grond, wat later van kerkerwe afgesny word vir die doel van breër strate, is deur die kerkraad behandel. Die kerkraad was van mening om die ingekorte gedeelte van kerkewe in te ruil vir 'n erf, waarop 'n pastorie gebou kon word. Die kerkraad het geglo dat 'n brief in oorleg met die prokureur geskryf word, sodat ds. Buys met die Stadsraad kon onderhandel, indien omstandighede dit enigsins sou regverdig.⁵³

Die kerkraad het ook die bouplan van die pastorie wat deur die argitek, I. D. van der Walt opgestel is behandel en goedgekeur. Daarenteë is die boukommissie soos volg saamgestel: C. P. Steyn, P. C. Steyn, A. J. de Buys, D. J. Coetzee en H. S. van der Walt.⁵⁴

Die kombinasievergadering het op 4 Februarie 1950 besluit dat Theunissen daarmee eens is, dat Odendaalsrus uit die kombinasie tree en dat Hennenman bereid is om in te staan vir Odendaalsrus, totdat die kombinasietyd verstryk het. Op 'n kerkraadsvergadering van 11 Februarie 1950 is op 'n tweetal besluit om 'n predikant te beroep, nl. di B. R. Kruger en M. Postma.⁵⁵ Eweseer is besluit dat die traktement met die predikant uitgeklaar sou word. Die kerkraad het ook die verantwoordelikheid vir die belasting, elektrisiteit en die verhuisingsonkoste van die predikant aanvaar. Die kerkraad het op 'n gemeentevergadering van 12 Februarie 1950 besluit om ds. M. Postma van De Aar te beroep.⁵⁶

Op 'n buitengewone kerkraadsvergadering van 3 Maart 1950 is ds. Postma se brief gelees, waarin hy vermeld dat hy nie oor 'n eie motor beskik nie en dat hy van 'n gemeentemotor gebruikmaak. Daarby wou hy weet of Odendaalsrus 'n eie pastorie

⁵¹ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 1. 2. 1950, P. A; H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 23.

⁵² *Ibid.*, 1. 2. 1950, P. A.

⁵³ *Ibid.*, 11. 2. 1950, P. A.

⁵⁴ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 23.

⁵⁵ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 11. 2. 1950, P. A.

⁵⁶ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 24.

beskikbaar het.⁵⁷ Die kerkraad het besluit dat die voorsiening van 'n gemeentemotor nie moontlik is nie en aangevoer om geldelik vir die aankoop van 'n motor by te dra, het afgehang van verwickelinge met die oog op 'n eie pastorie.

Die aangeleentheid rakende die pastorie het ouderling J. P. van Jaarsveld voorgestel dat daar na die moontlike aankoop van 'n huis, vir die gebruik van 'n pastorie gekyk behoort te word. Daar is ook aangevoer dat die saak oor die beplande bou van 'n pastorie nie vorder nie en dat probleme met die beskikbaarstelling van 'n erf te lank voortduur. Hiervolgens het diaken I. D. van der Walt, die argitek, die kerkraad onthef van verdere verpligtinge teenoor hom en gevolglik het hy die eerste paalement van £35 as voldoende beskou vir die werk wat hy alreeds gedoen het.⁵⁸

Intussen is die moontlike aankoop van 'n erf vir die bedrag van £8. 5s. op 'n kerkraadsvergadering van 8 April 1950 goedgekeur. Eweseer is die die beskikbare tenders vir die bou van die pastorie by die betrokke kerkraadsvergadering bespreek. Die kerkraad het op voorstel van P. C. Steyn en H. S. van der Walt besluit om die tender van die Strydom-broers te aanvaar. Desgelyks is aan I. D. van der Walt, die argitek, opdrag gegee om met die bouwerk te begin, sodra die kontrak opgestel en onderteken is. By dieselfde geleentheid is aan ouderling C. P. Steyn opdrag gegee om die kontrak namens die kerkraad te onderteken.⁵⁹ Die moontlike beskikbaarheid van kapitaal wat nodig mag word, voordat die lening goedgekeur is, is ook by die vergadering behandel. In die lig hiervan is besluit dat die hele kerkraad by Volksskas vir 'n oortrokke rekening van £1 500 sou teken.

Die brief van ds. Postma waarin hy nie verder op die beroep gereageer het nie, is ook deur die kerkraad behandel. By dieselfde kerkraadsvergadering is di. B. R. Kruger en J. W. J. van Ryssen van Outjo, Suidwes-Afrika, 'n tweetal vir die beroep van 'n predikant daargestel. Die kerkraad het na gelang van die gebruikelike prosedure op 9 April 1950 vir ds. B. R. Kruger as predikant beroep.⁶⁰

4. 5 DIE VERSOEK VAN WELKOM-WYKE OM AFSTIGTING

Intussen het die gemeente uitgebrei weens faktore wat alreeds genoem is, veral die Welkom-wyk van Odendaalsrus. In so 'n mate het die uitbreiding plaasgevind dat ouderling A. J. Buys 'n versoek aan die kerkraad om afstigting van die Welkom-wyk gerig het. Die kerkraad het met die meerderheid van stemme besluit dat die versoek tentatief uitgestel word.⁶¹ Daar is ook by die kerkraadsvergadering besluit om ds. Buys se reiskoste van agt pennies tot 1 sjieling, asook om die traktement met ten minste £5 per maand te verhoog. Dit is gedoen weens die verhoogde pryse van motors, petrol en aanverwante aangeleenthede.

⁵⁷ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 3. 3. 1950, P. A.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ *Ibid.*, 8. 4. 1950.

⁶⁰ *Ibid.*, 9. 4. 1950.

⁶¹ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde*, p. 25, P. A.

Ds. Kruger het ook nie die beroep opgevolg nie, sodat die kerkraad na aanleiding van die tweetal van di. J. L. Vorster van Steynsburg en S. C. W. Duvenage van Johannesburg-Suid, besluit het om ds. Vorster te beroep.⁶²

Die Stadsraad van Odendaalsrus het deur middel van 'n skrywe aan die kerkraad voorgelê dat as die betrokke kerkraad 'n ander kerkstandplaas bekom, die Stadsraad wel bereid is om die serwituut van die huidige kerkerwe nie langer as bindend te beskou nie. Die kerkraad het die aanbod aanvaar met die voorbehoud dat 'n ander geskikte standplaas gevind moes word. Nietemin is toe besluit om met behulp van die prokureur, P. J. A. de Bruine, by die Stadsraad, aansoek om 'n standplaas in die nuwe uitbreiding van Odendaalsrus te doen.⁶³

Op 10 Junie 1950 het die afstigting van Welkom weer by die kerkraad te sprake gekom en gevolglik is daar besluit: a) 'n Leesdiens sou elke Sondag wel in Welkom gehou word; b) dat met die hulp van 'n eie predikant twee dienste in Odendaalsrus en een in Welkom gehou sou word; c) dat die aangeleentheid met die beoogde spesiale kerkraadsvergadering op 15 Junie 1950 uitgeklaar sou word; d) dat dr. De Wet van Kroonstad as deputaat van die Partikuliere Sinode die vergadering sou bywoon; e) dat ouderlinge A. J. de Buys en D. J. Venter die geldelike implikasies van Odendaalsrus en Welkom sou ondersoek.⁶⁴ Op die betrokke kerkraadsvergadering is bekend gemaak dat ds. Vorster ook nie die beroep aanvaar het nie.⁶⁵

Op 15 Junie 1950 het die kerkraad besluit om die afstigting van Welkom in beginsel goed te keur, mits die finansies dit toelaat. Daar is ook by die kerkraadsvergadering ooreengekom dat Welkom steeds in kombinasie met Odendaalsrus sou bly. Die gemeente van Odendaalsrus het in daardie stadium uit tweehonderd-en-agt belydende en honderd-sewe-en-sestig dooplidmate bestaan.⁶⁶

Na vele beroepe is ds. D. F. Malan van Vryheid se brief op 'n kerkraadsvergadering van 12 Augustus 1950 voorgelê, waarin hy bekend gemaak het dat hy die beroep na Odendaalsrus aanvaar het.⁶⁷ Ds. Malan het geskiedenis gemaak, omdat hy die eerste predikant was wat in Odendaalsrus gewoon het. In die lig van die verwickelinge het ds. J. van Rooy die interessante onthou: 'Tydens die afstigtingsvergadering van 18 Februarie 1933, het ds. G. H. J. Kruger, die konsulent, en die deputate proponent Malan saamgebring. Hy kon nie saam met die ander eksamen aflê voor die Algemene Vergadering nie, want hy het masels gehad, en die deputate vir afstigting moes hom toe ook sommer namens die Algemene Vergadering ondervra.'⁶⁸

⁶² Ibid., p. 26.

⁶³ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 13. 5. 1950, P. A.

⁶⁴ Ibid., 10.6.1950.

⁶⁵ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudveld ...*, p. 26.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 12. 8. 1950, P. A.

⁶⁸ G. J. J. Venter e. a. (reds.), *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus*, p. 15.

In die lig van ds. Malan se koms na die gemeente van Odendaalsrus en ds. Buys se afskeid, is die volgende kerkraadslede benoem om 'n program van ontvangs vir ds. Malan en vir die afskeid van ds. Buys saam te stel: Ouderlinge A. J. de Buys en P. C. Steyn (as sameroeper) en diakens J. M. Venter, H. S. van der Walt en H. A. van Aswegen.⁶⁹

Die kerkraad het op 9 September 1950 besluit dat Welkom op 8 Oktober 1950 moes afstig. Die afstigting is dus vir die tweede Sondag in Oktober bepaal.⁷⁰

Daar is ook opdrag aan oudelinge A. J. de Buys en J. P. de Villiers gegee om 'n skema uit te werk om geld vir die aankoop van 'n erf op Welkom in te samel. Daarteenoor is die grense tussen Odendaalsrus en Welkom soos volg bepaal: "Van Bloudrif na die Odendaalsrus-pad tot by Vrystaat Geduld-Freddiesmyn, die suid-grens. Wes van genoemde grens is Odendaalsrus en Oos is Welkom. Vandaar al met die Vrystaat Geduld-Freddiesmyn se suidgrens tot by die Odendaalsrus-Hennenmanpad. Vandaar met die Hennenmanpad tot by Koppie Alleen."⁷¹

Welkom het op genoemde datum met tagtig belydende lidmate afgestig en het 'n groot behoefte aan 'n saal gehad. Om 'n saal te bekom was uiters moeilik, omdat daar in Welkom hoofsaaklik op die bou van woonhuise gekonsentreer is.⁷²

Die feit dat die gemeente 'n predikant kry, het die kerkraad dit gerade geag om die saak rakende kerkgrond tot na die bevestiging van ds. Malan onaangeroer te laat.⁷³

4. 5. 1 DIE EERSTE LERAAR VIR DIE GEMEENTE

Die naweek van die 27e, 28e, en 29 Oktober 1950 sou vir die Gereformeerde Gemeente van Odendaalsrus altyd 'n besondere herinnering wees, omdat dit die naweek was toe die gemeente die voorreg gehad het, om ds. Malan en sy gade as eerste leraarspaar te verwelkom.

Die gemeentelede het op Vrydag, 27 Oktober 1950 om 10:00 vir ds. en mev. Malan, sowat drie myl buite die dorp ontvang. Na die bekendstelling het ds. Buys 'n dankgebed vir die voorsiening van 'n herderspaar aan die gemeente gedoen. Daarna het al die aanwesiges vir ds. Malan en sy gade uit Psalm 134 toegesing.

Die oomblik toe die herderspaar by die pastorie aangekom het, is hulle deur ouderling A. Venter verwelkom. Hierna is die sleutel van die nuwe pastorie aan mev. Malan oorhandig, waarna sy die voordeur oopgesluit het.

⁶⁹ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde...*, p. 27.

⁷⁰ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 9. 9. 1950, P. A.

⁷¹ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 27.

⁷² *Die Kerkblad*, 9.3.1951.

⁷³ *Kerkraadsvergadering Odendaalsrus*, 7. 10. 1950, P. A.

Die Vrydagaand is 'n verwelkomingsgeselligheid in die ontspanningssaal van Freddiesmyn gehou. By die geleentheid het ds. Z. C. Grobler van Parys en konsulent van Odendaalsrus, ds. Malan namens die klassis Ventersburg, verwelkom. Daar het ook verskeie anders sprekers opgetree.⁷⁴

Die gekombineerde kerkraadsvergadering wat op 28 Oktober 1950 plaasgevind het, was 'n mylpaal in die geskiedenis van die gemeente, omdat dit die dag is waarop die eerste predikant van die gemeente bevestig is. Diegene wat by die betrokke vergadering teenwoordig was, was die volgende: di. P. W. Buys, D. F. Malan en Z. C. Grobler; ouderlinge C. P. Steyn en C. G. van der Watt van Odendaalsrus, H. J. Venter en J. P. de Villiers van Welkom, W. H. Steyn en P. J. du Plessis van Hennenman, J. H. du Plooy en J. P. Jordaan van Theunissen. Nadat bevind is dat die geloofsbriewe van Theunissen en Hennenman in orde is, het ds. Z. C. Grobler die voorsitterstoel ingeneem.⁷⁵ Die belangrike sake wat op dié vergadering behandel is, was die ontslag van ds. Buys wat opgestel en goedgekeur is, asook die getuigskrif rakende ds. Malan van die kerkraad van Vryheid wat voorgelees is. Daarnaas is die beroepsbrief en byvoegsel voorgehou en bespreek. Die kerkrade van Odendaalsrus en Welkom is daarop attent gemaak dat die traktement van die predikant vanaf 28 Oktober 1950 na sy bevestiging van krag is.⁷⁶ Na die behandeling van al die amptelike sake by die vergadering het ouderling J. H. du Plooy van Theunissen vir Odendaalsrus en Welkom gelukkigwens met hulle eie herder en leraar en ook die goeie wense van die gemeente van Theunissen oorgedra.⁷⁷

Die bevestiging van ds. Malan is deur Prof. Jooste van die Teologiese Skool waargeneem, terwyl hy ook die Sondagoggend die erediens behartig het. Nieteenstaande die feit dat dit vir die gemeente 'n naweek van vreugde was, was dit ook 'n naweek van droefheid, omdat ds. Buys na 'n verblyf van bykans drie jaar in die gemeente afskeid geneem het. Die gemeente het swaar van hom afskeid geneem, omdat hulle hom leer liefkry het. 'n Tjek van waardering is aan hom oorhandig vir alles wat hy gedoen het, terwyl die gemeente 'n kombinasie-ooreenkoms met Theunissen en Bultfontein gehad het. Hierna is die seën op dominee en mev Malan se arbeid in die gemeente toegebied.⁷⁸

Die kerkrade van Odendaalsrus en Welkom het direk na die bevestiging van ds. Malan, 'n kerkraadsvergadering gehou. 'n Belangrike besprekingspunt soos die reëling van eredienste het aandag gevestig wat daartoe gelei het dat eredienste beurtelings in Odendaalsrus en Welkom gehou sou word. 'n Voorbeeld hiervan is: "Die oggend om 10:00 op 5 November 1950, 'n erediens in die kerkgebou te Odendaalsrus en die aand om 7:00 in die Skoolsaal te Welkom. Verdere reëlings is op 5 November gefinaliseer: Albei die gemeentes, Odendaalsrus en Welkom, sal elke Sondag 'n erediens hê wat deur die predikant gelei word. Wanneer een van die gemeentes egter Nagmaal vier, sal daardie betrokke gemeente albei die eredienste op die Sondag hê."⁷⁹ Daar is ook besluit op

⁷⁴ *Die Kerkblad*, 22. 12. 1950, p. 12.

⁷⁵ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 28. 10. 1950, P. A.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 28.

⁷⁸ *Die Kerkblad*, 22. 12. 1950, p. 12.

⁷⁹ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 5. 11. 1950, P. A.

eweredige en afwisselende oggend sowel as aand-eredienste vir die onderskeie gemeentes.⁸⁰

Later die middag van 5 November 1950 toe nog 'n vergadering gehou is, is die eerste finansiële kommissie verkies, nl: ds. Malan as voorsitter, diaken I. D. van der Walt, ondervoorsitter, D. J. Venter, H. A. van Aswegen en H. S. van der Walt.

Intussen was die uitbreiding in Welkom van so 'n aard dat die Kerkraad van Welkom besluit het, dat hulle dit nie langer gerade ag om in kombinasie met Odendaalsrus te wees nie. Hulle was van voorneme om hul eie predikant te beroep. Gevolglik het die kerkraad van Welkom 'n versoek in verband met die aangeleentheid tot die kerkraad van Odendaalsrus gerig. Die kerkraad van Odendaalsrus het die versoek toegestaan met dien verstande dat die kombinasie nie langer van krag sou wees, sodra Welkom 'n eie predikant verkry het.

Die gemeente van Odendaalsrus het ook so vinnig uitgebrei dat die kerkraad aan die begin van 1952, die kerkraad van Welkom meegedeel het: "Om die predikant op hulle eie te neem."⁸¹ In effek beteken dit dat die gemeente van Odendaalsrus alleen verantwoordelikheid vir die onderhouding van die predikant aanvaar. Hierdeur is die sinspeling duidelik op 'n eie predikant vir Odendaalsrus. Hierdie medeling was slegs enkele maande voordat Welkom met hulle eie beroep geslaag het. In die ontwikkelingsgang van die gemeente van Odendaalsrus, is dit ewe eens van belang om die historiese geheelbeel van Welkom daarin te sien. In dié tyd voordat Welkom tot 'n onafhanklike en selfstandige gemeente ontwikkel het.

Dit is gedurende die bediening van ds. Malan dat Allanridge as naburige dorp geleidelik begin uitbrei het. As gevolg hiervan is daar op 12 Mei 1951 deur die kerkraad van Odendaalsrus besluit, om ook daar eredienste te hou.⁸² Benewens Allanridge is daar ook in dié tyd met eredienste in Wesselsbron 'n aanvang gemaak.⁸³ Daarby het die sendingaksie in Julie 1952 op die Goudveld onder leiding van ds. Malan se bediening begin.⁸⁴ In die *Die Kerkblad* van 20 Maart 1953 is verder klem op die mooi sendingpogings van die gemeente gelê. Daarin is vermeld dat 'n groot aantal van die belydende lidmate van die sendinggemeente van die Rand gekom het. Hulle het die kern van die toekomstige Swartgemeente gevorm. Die arbeidsveld is enorm weens die omliggende plase en toekomstige lokasie (Odenaalsrus) wat in die vooruitsig gestel is. By implikasie sou dit beteken dat daar baie sou wees wat geen geestelike bearbeiding sou ontvang nie. In dieselfde mate was daar ook diegene wie ware steunpilare is: "Die gemeente is gelukkig om ou Samuel, vroeër van die Sendinggemeente Brakpan, in hulle midde te kon hê. Hy is voorwaar 'n voorbeeld van getrouheid en nederigheid en dwing respek onder die swartes af."⁸⁵

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 29.

⁸² *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 12. 5. 1951, P. A.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 29.

⁸⁵ *Die Kerkblad*, 20. 3. 1953.

In dié tyd is die sendingaktiwiteite van die gemeentes en veral die jong gemeentes as 'n besondere uitdaging beskou, wat deurtyd op die kerk se voorbidding in breë verband staat gemaak het.⁸⁶

4. 5. 2 DIE KERKGEBOU

Ds. Malan het op 7 Maart 1953 'n beroep na Vryheid aangeneem. Dit was nie lank voordat die gemeente weer 'n predikant in die gemeente gehad het nie. Die naweek van 9 Augustus 1953 was vir die gemeente 'n geleentheid van groot vreugde en dankbaarheid, omdat ds. B. Duvenage en sy gade van Benoni in die gemeente ontvang is.

Die gebeure het 'n feestelike meegebring wat reeds op Donderdag, 6 Augustus 1953, 'n aanvang geneem het. "Ds. Duvenhage en sy gesin is om 4:00 by die derde mylbaken op die Kroonstad-pad deur 'n groot stoet motors ontmoet."⁸⁷ Ouderling C. Steyn het 'n verwelkomingswoord gerig aan die leraar en sy gesin, terwyl H. van Jaarsveld vir die gebed en sing van Ps. 146:1 verantwoordelik was. Nadat die aanwesiges aan ds. Duvenage en sy gesin voorgestel is, is die leraar en sy gade na die pastorie begelei. By die pastorie is almal 'n koppie tee aangebied.

Die bevestiging van ds. Duvenhage is op Saterdagmiddag, 8 Augustus 1953 deur prof. S. du Toit waargeneem. Die Sondagoggend is nagmaal bedien, terwyl prof. Du Toit die diens gelei het. In opvolging van die gebeure het ds. Duvenhage sy intree-preek die Sondagmiddag uit Sag 2: 4 en 5 gelewer: 'Jerusalem sal lê soos 'n oop land weens die menigte van mense en vee in hom. Ek sal vir hom wees, spreek die HERE, 'n vurige muur rondom en tot heerlijkheid binne-in hom.'⁸⁸

Die gemeente was dankbaar vir 'n herderspaar en die hoop is gekoester dat hulle lank in die gemeente sou bly.⁸⁹

Dit was ongeveer 'n maand na die bevestiging van ds. Duvenhage toe die pastorieskuld vereffen is en 'n balans van £650 in die bank gereflekteer is. Die ou sinkkerk het gaandeweg te klein geword, sodat die kerkraad op 12 September 1953 besluit het om 'n nuwe kerkgebou te laat oprig. Gevolglik is die boufonds vir die doel by die betrokke kerkraadsvergadering behandel.⁹⁰

Dr. J. M. de Wet het die ou sinkkerk soos volg onthou: 'Ons kan ons herinneringe van ons bediening op Odendaalsrus nie afsluit sonder om te verwys na die ou eerste sinkkerkie nie. Hy was netjies en agtermekaar, maar moenie praat van die warm

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ *Die Kerkblad*, 16. 9. 1953, p. 14.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 12. 9. 1953, P. A.

Sondagmiddagdienste om 2:00 nie. Net te veel amper vir vlees en bloed! En tog kon dit so hartlik wees!.⁹¹

Op 'n kerkraadsvergadering in Maart 1954 het die kerkraad besluit om aan die argitek opdrag vir die opstel van bouplanne vir die bou van die kerk te gee.⁹²

Die saak is nietemin vertraag omdat die kerkraad in Augustus 1954 besluit het, dat ds. Duvenhage eers oorsee vir die voltooiing van sy studies moes gaan. Die voorbereidings vir die bouery was in daardie stadium voltooi en gevolglik is gemeen dat die predikant eers oorsee behoort te gaan om daarna met die bouery voort te gaan. Die aanvra van tenders het ook met die terugkeer van Duvenhage se oorsese besoek verband gehou. Die kerkraad het aan ds. Duvenhage tien maande studieverlof toegestaan, sodat hy na Nederland aan die begin van November 1954 kon vertrek. Die kerkraad het daarin geslaag om die dienste van ds. H. J. R. du Plessis, 'n emeritus leraar, vanaf Januarie tot Julie 1955, dit wil sê, 'n groot deel van ds. Duvenhage se afwesigheid te verkry. Die gevolg was dat die gemeente op die gewone wyse kon funksioneer.⁹³

Intussen is goeie vordering met die aansuiwering van die boufonds gemaak en gevolglik het die kerkraad na die terugkeer van dr. en mev. Duvenhage van Nederland in Junie 1955, besluit om met die oprigting van die kerkgebou te begin. Die kerkraad het die aanbod van die Strydom-broers aanvaar vir die oprigting van die kerkgebou teen kosprys en 'n bykomende vyf persent as heffing vir die gebruik van die gereedskap. Onder die waaksame oog van dr. Duvenhage wat namens die kerkraad as werksbestuurder by die bouery opgetree het, het die bou verrigtinge glad verloop. Hy was ook verantwoordelik vir die boumateriaal wat aangekoop word.⁹⁴

Die hoeksteenlegging van die nuwe kerkgebou het op Saterdag, 24 Maart 1956 plaasgevind en dit was 'n groot dag in die geskiedenis van die gemeente. Die gemeentelede en belangstellendes het almal in die ou sinkkerk, wat toe nog ingebruik was byeengekom. Dr. P. J. Coetzee van Bloemfontein het by die geleentheid opgetree en na aanleiding van 1 Kon 6:7 gepraat. Hy het daarop gewys "hoe God in stilte werk."⁹⁵

Die koste vir die oprigting van die kerkgebou het £18 000 beloop wat in Augustus 1956 voltooi is. Die boufonds het daartoe mildelik bygedra. Die kerk is die naweek van 25 en 26 Augustus ingebruik geneem⁹⁶ en dit was met groot verlange dat die gemeente na 'n nuwe kerkgebou uitgesien het. Die Saterdag, 25 Augustus 1956 om 2:30 het die gemeentelede en belangstellendes voor die kerk bymekaar gekom. Dr. Duvenhage het al die aanwesiges verwelkom en daarna tot die sing van Psalm 146:1 oorgegaan. 'n Gebed is hierna deur C. G. van der Walt (senior) gedoen. By die geleentheid is veskeie toesprake

⁹¹ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 30.

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ *Die Kerkblad*, 23. 5. 1956, p. 13.

⁹⁶ Feesblad. R. Maré e. a. (reds.), *Gereformeerde Kerk Odendaalsrus, 19 - 20. 2. 1983*, p. 15.

deur belanghebbende persone gelewer voordat M. J. van Jaarsveld (senior) die kerkdeur oopgesluit het. Prof. S. P. van der Walt van die Teologiese Skool in Potchefstroom, het die erediens waargeneem en na afloop hiervan het gelukwensing van verskillende persone en verteenwoordigers van verskeie instansies gevolg.⁹⁷

Die nuwe orrel is ses maande later teen 'n koste van £2 850 geïnstalleer. Die susters in die gemeente het onder leiding van mev. Duvenage die geld vir die orrel ingesamel wat teen die einde van 1957 betaal is.⁹⁸

Tydends dr. Duvenage se bediening is die sendingaksie van die gemeente verder uitgebrei, sodat aan die begin van 1958 'n Swart gemeente van die Gereformeerde Kerk in die nuwe Swart woonbuurt gestig is.⁹⁹ Die ou sinkkerkgebou is deur die kerkraad aan die sendingaksie geskenk wat dit teen die bedrag van £480 verkoop het. Die geld is vir die plaaslike sending aangewend.¹⁰⁰ Dr. Duvenage het op sy beurt met die toestemming van die klassis van Ventersburg vir die bou van 'n sendingkerk gekollekteer. Die poging was geslaag omdat die kerkgebou kontant opgerig is.¹⁰¹

Intussen is dr. Duvenage na Florida beroep en op 18 Mei 1958 het hy na die nuwe gemeente vertrek.¹⁰² Na die vertrek van dr. Duvenage is dr. L.S. Kruger van Benoni op 23 Augustus 1958 in die gemeente van Odendaalsrus bevestig.¹⁰³

Na aanleiding van 'n Verslag van die Sendingkommissie aan die Kerkraad van Odendaalsrus van 13 Maart 1959 het dit vir die kommissie by die eerste vergadering duidelik geword, dat die kommissie in die verlede nooit met die Sending Orde rekening gehou het nie. Die stelling berus daarop dat die meeste lede nie eers van die Sending Orde geweet het nie.

Dit het verder vir die kommissie duidelik geword dat die sendinggemeente nie baie aktief is nie en gevolglik het die kommissie besluit dat alles in die vermoë gedoen behoort te word ten einde die posisie te verbeter. Die helper in die gemeente is ook nie bekwaam nie, terwyl daar geen "Maruti" (leraar) is nie. Die kommissie het ook die kerkraad aan die reëling van 2 sjielings en 6 pennies per gesin per maand herinner.

Die kommissie het in die verslag melding van 'n vergadering met die sendingkommissies van Hennenman en Welkom gemaak, waarop heelwat lig op sake van belang gewerp is.¹⁰⁴

⁹⁷ *Die Kerkblad*, 3. 10. 1954, p. 11.

⁹⁸ R. Maré e. a. (reds.), *Feesblad Gereformeerde Kerk Odendaalsrus ...*, p. 15.

⁹⁹ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 31.

¹⁰⁰ *Die Kerkblad*, 3.10.1956, p. 11.

¹⁰¹ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 31.

¹⁰² *Ibid.*, p. 32.

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ 2.1 *Verslag* (2) 1952 - 1959 : Sendingkommissie Odendaalsrus, 13.3.1959.

4. 6 DIE PREDIKANTE SE HERINNERINGE VAN DIE GEMEENTE

4. 6. 1 Ds. J. van Rooy (1933 tot 1942).¹⁰⁵ Hy het met die gemeente se 25 jarige herdenking die volgende onthou: “Die afstigting het in 1933 plaasgevind. In daardie jaar het die ou land op die onderste sport gestaan. Nou-ja, dan kan dit nie verder af nie. En die ou gemeentetjie het dan ook aangehou klim, en kyk net waar staan hy vandag.”¹⁰⁶ In 1942 met sy vertrek was die lidmatetal 60 en elke maand is daar ‘n diens gehou. Hy was van mening dat al het Odendaalsrus ‘n boerdery gemeenskap gebly, sou die gemeentelike getalle steeds vermeerder het. “Moontlikhede was daar en die gees was reg.”¹⁰⁷ Sy boodskap aan die gemeente was: “Aangesien julle dan Christus Jesus, die Here, aangeneem het, wandel in Hom, gewortel en opgebou in Hom en bevestig in die geloof, soos julle geleer is, terwyl julle daarin oorvloedig is in danksegging (Kol. 2:6,7).”¹⁰⁸

4. 6. 2 Ds. J. L. Vorster (1942 tot 1944) Hy het nog die ou sinkkerkie onthou. Dit is vervat in sy woorde: “Ek sien nog die ou sinkgeboutjie op die groot kerkerf waar die perdekarre en motorkarre op ‘n Sondagmôre intrek. Ek hoor die getongel van die kerkklokkie so ‘n endjie van die geboutjie af. Die koster wat baie gesteld was op sy werk was een Sondagmôre baie onthuts toe die horlosies in die oorlogsjare ‘n uur verskuiwe moes word. Daar was ook lidmate wat hulle aan die ou tyd gehou het.”¹⁰⁹ Hy het as boodskap (Efes. 6:10,13) gegee.

4. 6. 3 Dr. B. J. de Klerk (1944 tot 1945).¹¹⁰ Hy is in 1944 beroep en het weer teen die einde van 1945 na Bloemfontein vertrek. Hy is blykbaar voor die 25 jarige herdenking in 1958 oorlede.

4. 6. 4. Dr. J. M. de Wet (1946 tot 1948). Dit was vir hom ‘n tyd toe groot eise aan hom gestel is. Die bediening het Kroonstad, Ventersburg, Hennenman (wat in 1947 afgestig is) ingesluit. “En meer as een Sondag na huisbesoek, belydeniskatkisasie, kerkraadsvergadering en die nagmaalviering met al die dienste op Theunissen of Odendaalsrus, in die middag, na die nabetragtingsdiens, gaan kerkhou op Hennenman en dan nog dieselfde aand gaan preek op Kroonstad. Die Here het ons die krag gegee en met die oog op die snelle uitbreiding op al die verskillende punte kon dit nie anders nie.”¹¹¹

4. 6. 5 Ds. P. W. Buys (1948 tot 1950). Hy het met verwysing na die ontdekking van goud onder andere verklaar: “Die dinge het so ontsaglik vinnig gegaan. Eers was die noodtoestand omdat ‘n hele aantal boere hul grond verkoop en weggetrek het, terwyl die verwagte stroom van intrekkende stedelinge maar net nie opgedaag het nie.”¹¹²

¹⁰⁵ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 33.

¹⁰⁶ G. J. J. Venter e. a. (reds.), *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus ...*, p. 15.

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Ibid., pp. 15-16.

¹¹⁰ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 33.

¹¹¹ Ibid., pp. 17 - 18.

¹¹² G. J. J. Venter e. a. (reds.), *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus ...*, p. 20.

In ds. Buys se eie woorde: “Ons groet u by hierdie kwarteeufeesviering. Hartlik geluk en veel seën toegewens vir die toekoms. ‘Hou vas wat jy het, sodat niemand jou kroon kan neem nie’ “(Open 3:11).¹¹³

4. 6. 6 Ds. D. F. Malan (1950 tot 1953).

Hy het van sy herinneringe van Odendaalsrus die volgende meegedeel: “Die heel eerste indruk van Odendaalsrus was net kort voor ons daar ontvang is. Oom Piet v.d. Linde van Bloemfontein, waar ons gekuier het, moes op ‘n kort sakebesoek na Odendaalsrus en het sy mense ontmoet. Daar word ook ‘n gereformeerde lidmaat aan my bekend gestel. Die oom was effens hardhorend en ondervra my of ek kan preek, bedoelende hard preek. Daarop was my antwoord: ‘Ja, ek meen so!’ Dadelik antwoord hy terug: ‘Neem maar dadelik die beroep aan. Die vorige predikante kon ook nie preek nie.’”¹¹⁴

In sy herinneringe aan die gemeente het hy daarop gewys dat seëninge verantwoordelikhede meebring. Hy het almal in die gemeente aangemoedig om in die geloof te volhard, sodat die besondere roeping van die Gereformeerde Kerk uitgeleef word. Derhalwe het hy bygevoeg: “Mag die Heilige Gees u daartoe gedurig bekragtig wanneer u met die Woord van God stry ter ere van God-drie-Enig.”¹¹⁵

4. 6. 7 Dr. B. Duvenhage (1953 tot 1958).

In die *Die Gereformeerde Kerk, Odendaalsrus* se feesblad van 1958, het hy van sy herinneringe en seënwense soos volg verklaar: “En as ons dan saam met u feesvier, gaan ons gedagtes onwillekeurig terug na die jare van liefdevolle verblyf en arbeid in u midde. Hoe het die 4 jaar en 9 maande nie omgevlieg nie? En een na die ander tafereel kom ons voor die oog. Daar was die ou sinkkerkie, wat vir 20 jaar daar gestaan het. Die sinkkerkie se plek ken hom nie meer nie en vele gelowiges wat daar rondom Gods Woord vergader het se plekke is ook leeg in die nuwe kerk.

Die Gereformeerde Kerk van Odendaalsrus, klein in getalle, maar tog deur Gods genade ‘n krag op die Vrystaatse goudstreek.”¹¹⁶

Hy het aan die gemeente met die slotwoorde van Paulus aan die Korinthiërs afgesluit:

‘As iemand die Here Jesus Christus nie liefhet nie, laat hom ‘n vervloeking wees! Maranata! Die genade van die Here Jesus Christus sy met julle! My liefde met julle almal in CHRISTUS JESUS!’ “¹¹⁷

¹¹³ Ibid., p. 20, p. 23.

¹¹⁴ Ibid., p. 23.

¹¹⁵ Ibid., p. 25.

¹¹⁶ G. J. J. Venter e. a. (reds.), *Die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus ...*, pp. 25 - 26.

¹¹⁷ Ibid., p. 27.

4.6 8 Dr. L. S. Kruger (1958 tot 1962).

Ds. Kruger se bedieningstyd was kort weens swak gesondheid: Amptelik vanaf Augustus 1958 tot Februarie 1962, waarvan twee jaar met goeie gesondheid en krag geskied het. 'n Verdere ses maande wat tussen goeie en swak gesondheid gewissel het. Dr. Kruger kon nie die skok van 'n emeritaat in die fleur van sy lewe heeltemal verwerk nie. Alhoewel sy bediening kort was, was dit nietemin vol en met groot vreugde gekenmerk.

Die kerkbesoek was bemoedigend en hy onthou dit só: "Gedurende 1959 was die gemiddelde kerkbesoek in die oggend 37, 5% teenoor die aand van 28, 9% en die Nagmaalbesoek 72, 2%. Die gemiddelde van al die eredienste was 35, 2%. Dit spreek van aktiewe meelewing. Hier moet in gedagte gehou word dat daar destyds geen teerpaaië in die distrik was nie en 'n groot deel van die gemeente buite die dorp gewoon het."¹¹⁸

Sy slot boodskap aan die gemeente is in dié woorde vervat: "As die *Maranáta* vervul is, sal die *Ebenhaér* en die *Immanuel* in ons volkome bewaarheid wees.

Dan is die taak van u as kerk vervul, die stryd verby, u geloof bevestig en u sal deegnote wees aan die vreugde van die Jubeljaar van die ewigheid!

Mag die seën van die HERE op u voortbestaan rus."¹¹⁹

Samevattend het die goudmyne van die Vrystaatse Goudveld nie alleen 'n bydrae tot die ekonomie van die land gemaak nie, maar ook lewens deur die kerk se verkondiging van die evangelie verryk. In dié opsig het die Gereformeerde Kerk van Odendaalsrus sy roeping in die Goudveld met groot verantwoordelikheid nagekom en is steeds besig om daaraan uitvoering te gee.

Die gemeente het sedert sy afstigting moeilike tye op geestelike- en sosio-maatskaplike gebied beleef. Die hoop het nie beskaam nie, omdat die gemeente deur 'n proses van ontwikkeling gegaan het. Die een mylpaal na die ander is behaal in gemeentelike verband, sodat selfs 'n eie selfstandige gemeente in Welkom gestig is. Ontwikkeling van die aard getuig van geloofsmoed en durf wat slegs aan die genadewerking van God te danke is. Hierdeur is die roeping van die Gereformeerde Kerk in die Goudveld bevestig.

4.7 WELKOM AS SELFSTANDIGE GEMEENTE

Die gemeente van Welkom het as 'n wyk van die Gereformeerde Kerk van Odendaalsrus ontstaan.¹²⁰ Die instroming van mense in groot getalle na die Goudveld het meegebring, dat Welkom op 9 April 1949 'n afsonderlike wyk van Odendaalsrus geword het. Die uitbreiding van Anglo American rondom Odendaalsrus en in die gebied van Welkom het

¹¹⁸ R. Maré e. a. (reds.), *Feesblad van die Gereformeerde Kerk Odendaalsrus ...*, pp. 8 – 9.

¹¹⁹ *Ibid.*, p. 9.

¹²⁰ Feesblad. J. Venter, (red.), *Gereformeerde Kerk Welkom, 1950 – 2002*, p. 4.

die kerkraad van Odendaalsrus genoop om Welkom op 8 Oktober 1949 in drie wyke te verdeel.¹²¹

In die beginjare het baie van die nuwe intrekkers vervoerprobleme gehad en kon moeilik eredienste by die kerk in Odendaalsrus bywoon. Die kerkraad het op 10 Januarie 1950 besluit dat 'n leesdiens elke Sondag in Welkom gehou word, sodat hulle ook na die Woord van God kon luister. Die predikant moes ook twee eredienste hou gedurende sy besoek aan Odendaalsrus, terwyl die hou van een erediens in Welkom ook in die vooruitsig gestel is.¹²² Die kerkraad het op 15 Junie 1950 besluit dat die aantal eredienste tussen Odendaalsrus en Welkom eweredig verdeel word.¹²³ Daar was geen opoffering vir ds. Buys te groot vir die bevordering van God se Koninkryk in die Goudveld nie. Derhalwe was die groepie Gereformeerdes aan die brand vir die saak van die Here. Prof. J. J. van der Walt het destyds as emeritus-professor aangevoer: 'Hulle het, met visie en idealisme, in die geloof 'n groot toekoms vir ons kerk op die Goudveld gesien. Daarom vra hulle op dieselfde vergadering vir die afstigting van Welkom as 'n selfstandige gemeente.'¹²⁴

Welkom is op 8 Oktober 1950 van Odendaalsrus met tagtig belydende lidmate afgestig.¹²⁵ Die afstigting het in die asbes-saaltjie van die N. G. Kerk by St. Helena Volksskool plaasgevind. By die geleentheid het ds. Buys 'n toonaangewende rol vervul, terwyl ds. Z. C. Grobler van Parys as konsulent teenwoordig was. By die geskiedkundige gebeure van die Gereformeerde Kerk van Welkom, is die volgende kerkraadslede verkies: As ouderlinge J. T. Venter, A. J. de Buys en J. P. de Villiers; en as diakens D. J. P. Olivier en S. A. C. du Plooy. W. C. Deysel is die daaropvolgende Sondag in die amp van diaken bevestig, omdat hy weens onvermydelike omstandighede nie by die voorafgaande bevestiging teenwoordig kon wees nie. Hy het voorheen in die amp as diaken vir die Welkom-wyk van Odendaalsrus gedien.¹²⁶

Die gemeentes van Welkom en Odendaalsrus het in kombinasie getree en hulle eie herder en leraar beroep.¹²⁷ Intussen het ds. D. F. Malan die beroep na Odendaalsrus aanvaar en is op 28 Oktober 1950 as predikant van die kombinasie Odendaalsrus-Welkom bevestig. Hierdie kombinasie is op 'n gekombineerde kerkraadsvergadering van 5 November 1950 goedgekeur.¹²⁸

Vanweë die behoefte aan eie kerkgeriewe het die kerkraad op 'n kerkraadsvergadering van 17 November 1950 besluit, om 'n boufonds te stig. Die notulering van 'n kerkraadsbesluit op 19 Februarie 1951 is soos volg: 'Die kassier word versoek om

¹²¹ H. J. Venter, *Die Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 34.

¹²² J. Venter (red.), *Gereformeerde Kerk Welkom ...*, p. 4.

¹²³ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 15. 6. 1950, P. A.

¹²⁴ H. J. Venter, *Gereformeerde Kerke in die Goudvelde, ...*, p. 34.

¹²⁵ *Die Kerkblad*, 9. 3. 1951, p. 18.

¹²⁶ *Kerkraadsnotule Welkom*, 8. 10. 1950, P. A.

¹²⁷ H. J. Venter, *Gereformeerde Kerke in die Goudvelde, ...*, p. 35.

¹²⁸ *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 5. 11. 1950, P. A.; J. Venter (red.), *Gereformeerde Kerk Welkom ...*, p. 4.

kwartaalliks 'n tjek op die boufonds in te betaal en slegs 'n lopende rekening van min of meer £40 te hou. Die eerwaarde kerkraad gee sy goedkeuring.¹²⁹ In die lig hiervan kon die kerkraad op 14 Maart 1951 verneem, dat die boufonds tot 'n verblydende bedrag van £400 aangegroei het.¹³⁰

Die verwickelinge op kerklike vlak moet aan die uitbreiding van die mynboubedryf in die Goudveld toegeskryf word. Hiervolgens het dit geblyk dat die kombinasie met Odendaalsrus nie langer nodig is nie. Gevolglik het die gekombineerde kerkraadsvergadering van 1 Augustus 1951 tot die besluit gekom, nl. 'Welkom sal net na die eerwaarde klassis-sitting in September kan begin om 'n eie leraar te beroep en die kombinasie sal beëindig wees, sodra sy eie leraar bevestig is. As die beroep egter nie slaag nie, sal 'n kombinasievergadering gehou word na verstryking van agtien maande van kombinasie tussen Odendaalsrus en Welkom, dit wil sê, in Mei 1952.'¹³¹

Die aangeleentheid van kerkerwe was nog altyd 'n belangrike besprekingspunt, wat tot die aankoop van 'n pastorie en kerkbou-erwe in Jan Hofmeyrweg en Witzenstraat aanleiding gegee het. Die totale bedrag daarvoor was £599. 10s. 2d. wat op 30 Julie 1951 kontant betaal is.

Ds. B. R. Kruger van Springs is die eerste leraar wat vir die gemeente beroep is. Hy het nie die beroep aanvaar nie en gevolglik het die kombinasie met Odendaalsrus voortgegaan. Die kerkraad het die een beroep na die ander uitgebring en agtereenvolgens vir ds. Kruger beroep. Die daaropvolgende beroepe is op Sondag, 30 Maart 1952 by 'n kerkraadsvergadering op prop. B. J. Lombaard, di. J. C. Kruger, B. R. Kruger en J. J. van der Walt uitgebring.¹³²

Die beroep is deur ds. J. J. van der Walt aanvaar, maar na aanleiding van onvermydelike omstandighede kon hy eers op 'n later stadium na die gemeente kom. Ds. van der Walt het op 'n spesiale kerkraadsvergadering van 15 Mei 1952 die omstandighede van die gemeente verduidelik waaraan hy verbonde was. Hy het verklaar dat as die beroepe van die gemeente nie slaag nie, hy eers teen die einde van September, begin Oktober 1952 sy opwagting in Welkom sou maak. Dientengevolge daarvan het die kerkraad dit goedgekeur.¹³³

Intussen is op 'n kerkraadsvergadering van 19 Junie 1952 die koms van ds. Van der Walt en sy gade na die gemeente beplan. Prof. W. J. Snyman is deur die Kerkraad van Welkom versoek om met ds. Van der Walt se bevestiging op te tree. Die kombinasie met Odendaalsrus is twee dae voor die bevestiging van ds. Van der Walt ontbind.¹³⁴ Ds. Van der Walt is op 8 Augustus 1952 in die amp as leraar van die gemeente bevestig.¹³⁵

¹²⁹ *Kerkraadsnotule Welkom*, 2. 2. 1951, P. A.

¹³⁰ *Ibid.*, 14. 3. 1951.

¹³¹ *Ibid.*, 1. 8. 1951.

¹³² H. J. Venter, *Gereformeerde Kerke in die Goudvelde*, p. 37.

¹³³ *Kerkraadsnotule Welkom*, 15. 5. 1952, P. A.

¹³⁴ H. J. Venter, *Gereformeerde Kerke in die Goudvelde*, p. 37.

¹³⁵ J. Venter (red.), *Gereformeerde Kerk Welkom ...*, p. 5.

In die lig van omstandighede het dit na 'n logiese stap gelyk om 'n pastorie vir die predikant en sy gade te bou. Ouderling W. H. Pelser het aangebied om die pastorie teen kosprys te bou en 'n boukommissie is toe vir die doel saamgestel, nl. Ouderlinge R. H. Coetzee, A. J. de Buys en G. C. P. Labuschagne. Die nuwe pastorie is 'n maand na die bevestiging van die leraar ingebruik geneem.¹³⁶

Die ingebruikneming van die pastorie was 'n groot dag in die geskiedenis van die gemeente, sodat die behoefte aan 'n eie kerkgebou in die woorde van H. Venter, 'n ou bekende in die gemeente soos volg was: 'Nou moet ons kerk bou waar die Woord verkondig kan word.'¹³⁷ By 'n kerkraadsvergadering van 16 September 1952 is 'n boukommissie saamgestel: Ds. van der Walt, ouderlinge H. T. Venter. R. H. Coetzer en W. H. Pelser, waarvan drie lede van die Gereformeerde Sustersorganisasie in samewerking met die boukommissie benoem is.¹³⁸ Die boukommissie moes planne ondersoek vir voorlegging aan die kerkraad en ook die moontlikheid van 'n lening vasstel.¹³⁹ Op die daaropvolgende kerkraadsvergadering is 'n sketsplan voorgelê van die argitek P. S. Dykstra, waarin 'n kerk en saal 'n afsonderlike eenheid vorm. Die kerkraad en gemeente was veeleerder ten gunste van 'n kerkgebou as 'n saal, hoewel die veeldoeligheid van 'n saal vir gemeentelike aktiwiteite ook 'n belangrike oorweging was. Nieteenstaande die oorweging van 'n saal kon die gemeente nie met 'n groot skuld las opgesaal word nie.¹⁴⁰

Op 'n kerkraadsvergadering wat die 19 Mei 1953 gehou is, is die plan van Dykstra goedgekeur en ook 'n tender van die Strydom-broers vir die bedrag van £18 437 aanvaar.¹⁴¹ 'n Lening van £23 000 is aangegaan en "Die Kommissie van Beheer van die Gereformeerde Kerke in S. A., het aan die kerkraad £3 000 vir die pastorie plus die £20 000 vir die kerkgebou teen 5% rente per jaar geleen wat terugbetaalbaar oor 'n termyn van 20 jaar sou wees.'¹⁴²

Die gedenksteen van die nuwe kerkgebou van Welkom is op Saterdag, 29 Augustus 1953 gelê. Die kerkgebou was die eerste in Welkom, omdat al die ander kerkgeboue in die vorm van kerksale opgerig is.¹⁴³ By die geleentheid het ds. J. L. Vorster van Bloemfontein-Wes 'n inspirerende rede gevoer oor 1 Pet 2:4,5. Dit het handel oor: "Die simboliese betekenis van 'n kerkgebou."¹⁴⁴ Nadat ds. Vorster die rede gevoer het, is 'n silwertroffel aan ds. J. J. van der Walt geskenk. Hy het ook die gedenksteen gelê met

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ Anon., Feesuitgawe: *Ons Gereformeerde Gemeentebled, Welkom: Ingebruikneming van Nuwe Kerkgebou*, 24. 4. 1954, p.18.

¹³⁸ *Kerkraadsnotule Welkom*, 19. 9. 1952, P. A;

¹³⁹ Anon., *Ons Gereformeerde Gemeentebled ...*, p. 18.

¹⁴⁰ Ibid., pp. 18 - 19.

¹⁴¹ *Kerkraadsnotule Welkom*, 19. 5. 1953, P. A.

¹⁴² H. J. Venter, *Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 38.

¹⁴³ Ibid., p. 38; Anon., *Ons Gereformeerde Gemeentebled ...*, p. 21.

¹⁴⁴ J. Venter, (red.), *Gereformeerde Kerk Welkom*, p.6; H. J. Venter, *Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 39.

die woorde: ‘Jesus Christus is Self die Hoeksteen’ (Efes 2:20). Daarna het ds. Van der Walt die betekenis van die kerk se seël verduidelik wat op die gedenksteen gegraveer is. Hy het verduidelik hoe dit by die tekswoorde aanpas: ‘Die Here sal Sy kerk bewaar waarvan Jesus Christus Self die Hoeksteen is. Kennelik ervaar die gemeente van Welkom dié waarheid. Dit is alleen die krag en genadevolle seëninge van die Here wat dit vir die klein gemeentetjie moontlik maak om so ‘n groot taak aan te pak.’¹⁴⁵ Die geld vir die gedenksteen is deur F. J. Labuschagne van Steynsburg in die Kaapprovinsie geskenk. Hy was die vader van ouderling G. C. P. Labuschagne.¹⁴⁶

Die oprigting van die kerkgebou was ‘n geskiedkundige gebeurtenis in Welkom en gevolglik het die kerkraad op voorstel van ouderling S. J. D. Renke die Dorpsbestuur versoek om Witzenstraat na Kerkstaat te vernoem.¹⁴⁷ Die Dorpsbestuur het die versoek toegestaan.¹⁴⁸ Soos reeds vermeld was dit in daardie stadium die enigste kerkgebou, teenoor kerksale wat gewoonweg opgerig is.

In ‘n tydbestek van drie-en-half jaar was die belydende lidmate driehonderd, terwyl die dooplidmate op driehonderd-en-twintig te staan gekom het. In die verband is die woorde van ds. Van der Walt selfverklarend: ‘Ons dank ons troue verbondsgod en Koning wat die klein begin van hierdie gemeente laat uitgroeï het tot ‘n lewenskragtige aktiewe gemeente.’¹⁴⁹

Die kerkgebou is minder as vier jaar na die stigting van die gemeente in gebruik geneem. Die aanvanklike datum vir die in gebruikneming van die kerkgebou was vir 24 en 25 April 1954 vasgestel. Die kerkraad het op 21 April 1954 besluit om die datum na die naweek van 22 en 23 te verskuif. Hierdie besluit is aan onvoorsiene omstandighede te wyte.¹⁵⁰

Die Saterdagmiddag van die 22 Mei 1954 het prof. W. J. Snyman die erediens gelei. Hy het ook die erediens Sondagoggend waargeneem. Ds. Van der Walt het die diens die Sondagaand gelei. Die hele Saterdag was ‘n bedrywigheid wat tot selfs na die program van die kerkgebou se in gebruikneming voortgeduur het.¹⁵¹

‘n Bietjie langer as ‘n jaar later is die orrel op 9 Junie 1955 in gebruik geneem. ‘n Orreluitvoering is toe by die geleentheid gehou.¹⁵² Hierdeur is ‘n verdere mylpaal in die gemeente se ontwikkelingsgang behaal.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ H. J. Venter, *Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 39.

¹⁴⁷ *Kerkraadsnotule Welkom*, 17. 11. 1953, P. A.

¹⁴⁸ Anon., *Ons Gereformeerde Gemeentebled ...*, p. 20.

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ J. Venter (red.), *Gereformeerde Kerk Welkom ...*, p. 6.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² *Kerkraadsnotule Welkom*, 9. 6. 1955, P. A.

Na 'n periode van bykans vyfjaar het ds. Van der Walt as die eerste leraar van die gemeente en in die moeilike beginjare, 'n beroep na Windhoek aanvaar. Hy het op 28 Julie 1957 sy demissie ontvang.¹⁵³

Gedurende die Klassis Ventersburg se sitting in Welkom op 14 April 1954, is die verslag van die Sendingkommissies van die onderskeie gemeentes se Sendingwerksaamhede onder die aandag van die deputate gebring. In die verslag is vermeld dat die kombinasie Reddersburg-Burgersdorp se taak deur Welkom as sendende gemeente oorgeneem is, om met die sustentasie van die Partikuliere Sinodes van O.V.S, Natal en Kaapland op te tree. Die verwickelinge kan aan die voorafgaande goedkeuring van die kerkraad van Welkom op 17 Januarie 1953 toegeskryf word. Hiervolgens was die kerkraad daarmee eens dat Welkom as sendende gemeente in die Goudveld van die O.V.S. kon optree.

Na aanleiding van die sendingbearbeiding in Welkom is J. S. Matlakala teen die einde van 1953 as evangelis beroep. Volgens die Sendingkommissie se verslag het hy sy studies vir die leraarsamp onder ds. Du Plessis voltooi. Die Sendingkommissie het die stap in die lig van die woorde in die verslag verklaar: "Die Deputate verwelkom hierdie stap van die Sendingkommissie, aangesien natuurlike kragte op hierdie stadium geestelik en finansiële die mees lonende is."¹⁵⁴

In die betrokke verslag is ook 'n eie Sendinggemeente in Thabong (Welkom) teen die einde van Mei 1954 in die vooruitsig gestel. Die moontlikheid van 'n sendinggemeente is aan die belydende lidmatetal van veertig teenoor die ses-en-dertig in die doopklas, sowel as die ongeveer honderd kinders in Sondagskool te begrype.

Die Sinodale Deputate het dus besluit om 'n som van £1000 aan die Sendingkommissie van Welkom, as steungewende hulp vir die oprigting van 'n kerkgebou te gee.¹⁵⁵

Dit was gedurende die bediening van ds. Van der Walt dat die sendinggemeente in Thabong, die Swart woonbuurt gestig is. Die gemeente is op 1 Augustus 1954 gestig, terwyl die voltooide kerkgebou op 1 Augustus 1955 in gebruik geneem is. Die sendingwerksaamhede het mettertyd 'n sendingleraar geregverdig en gevolglik is ds. L. J. Botha beroep. Hy is op 26 Februarie 1956 deur dr. J. A. Schutte as sendingleraar bevestig. Uit die aard van sy toewyding en roepingsbewustheid het hy ook waardevolle diens gedurende die afwesigheid van 'n leraar in die gemeente van Welkom, gelewer.¹⁵⁶ Dit is na aanleiding van 'n beroep dat ds. Van der Walt die gemeente verlaat het. Dit het gebeur nadat hy sy afskeidspreek op Sondag, 28 Julie 1957 gelewer het.¹⁵⁷

¹⁵³ Ibid., 28. 7. 1957; J. Venter (red.), *Gereformeerde Kerk Welkom ...*, p. 6;

H. J. Venter, *Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 40.

¹⁵⁴ 2. 1 (4) Welkom *Verslag*. Sendingrapport: Klassis Ventersburg 1953 - 1954.

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ H. J. Venter, *Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 40.

¹⁵⁷ *Kerkraadsnotule Welkom*, 27. 7. 1957, P. A.

Die gemeente was ongeveer dertien maande vakant na die vertrek van ds. Van der Walt. Nadat die gemeente sowat elf keer beroep het, is die elfde beroep deur ds. H. L. M. du Plessis aanvaar. Hy het die beroep aangeneem nadat die kerkraad hom twee maal beroep het. Ds. Du Plessis is op 6 September 1958 deur ds. J. H. Booyens bevestig.¹⁵⁸

4. 8 DIE AFBRAND VAN DIE KERKGEBOU

Die afbrand van die kerkgebou het die lidmate met skok en verslaenheid gevul. Dit het 'n merk gelaat wat oënskynlik onuitwisbaar geblyk het.¹⁵⁹ Die kerkgebou was 'n bietjie meer as vierjaar oud,¹⁶⁰ sodat die hartseer en trauma 'n logiese uitvloeisel van die gebeure is.

Die kerkraad het op die aand van 12 November 1957 in die kerkgebou 'n kerkraadsvergadering gehou.¹⁶¹ Die kerkraadslede het teen ongeveer 11:45 die kerkgebou verlaat en enkele ure daarna in die vroeë oggendure van 13 November 1957 het die onbegryplike gebeur, toe die kerkgebou deur 'n brand verwoes is. Dit was 'n onkeerbare brand wat die hele kerkgebou in puin gelê het.

Ds. L. J. Botha het die Sondagoggend van 17 November 1957 troos uit die Woord van God gebied. Hy het na aanleiding van (Jer 30:17) gepreek: 'Want ek sal genesing vir jou totstand laat kom en jou wonde gesond maak, spreek die Here; omdat hulle jou noem: die verjaagde. Dit is Sion, sê hulle, niemand vra na haar nie.'¹⁶²

Die gemeentelede het deur die genade van God weer geloofsmoed aan die dag gelê, omdat 'n boufonds op 19 November 1957 gestig is, dit wil sê, 'n week nadat die tragedie plaasgevind het. Die boukommissie was deur die volgende lede saamgestel: W. C. Deysel, J. van Zyl Alberts, ouderlinge W. Hugo, J. de Klerk, C. F. Hoogendyk en A. Erasmus. Ds. Botha het as voorsitter van die boukommissie opgetree.

Die opdrag aan die boukommissie was onder meer: 'Ondersoek in te stel insake die herbou van die kerkgebou in sy oorspronklike vorm met die moontlike verandering van trappe na die galery, die gewels, die aanbring van 'n pandak in plaas van 'n teëldak, die latrines en vloere.'¹⁶³

Die berekende brandskade het op R45 000 te staan gekom, terwyl die versekeringspolis slegs vir R36 000 was. Santam het goedgunstelik die volle versekerde bedrag van R36 000 uitbetaal. In daardie stadium het die gemeente nog 'n kerkskuld van R39 344 gehad. "Van buite die gemeente en uit die kerkverband is ook donasies ontvang wat in die

¹⁵⁸ H. J. Venter, *Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 7.

¹⁵⁹ J. Venter (red.), *Gereformeerde Kerk Welkom ...*, p. 6.

¹⁶⁰ H. J. Venter, *Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 41.

¹⁶¹ *Kerkraadsnotule Welkom*, 12. 11. 1957, P. A.

¹⁶² H. J. Venter, *Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 41.

¹⁶³ J. Venter (red.), *Gereformeerde Kerk Welkom ...*, pp. 6 - 7.

heropboufonds gestort is, en agt maande later het die fonds op R3 420 gestaan.”¹⁶⁴ Die fonds as heropboufonds het daarop gedui dat die afgebrande kerkgebou herbou moes word. By ‘n kerkraadsvergadering van 8 Julie 1958 is besluit om die vorige besluit te herroep, ‘om volgens ‘n nuwe plan te bou.’¹⁶⁵

Die nuwe plan is eers aan die gemeente voorgelê voordat dit aan die argitek oorhandig is. Die verslag van die boukommissie is op 9 September 1958 deur die kerkraad aanvaar, om groter druk op die argitek vir die spoedige voltooiing van die kerkgebou te plaas.¹⁶⁶

Vanweë die gebrek aan ‘n aanbiddingsplek moes die kerkraad poog om ‘n saal te vind, waarin die eredienste gehou kon word. Die kerksaal van die N. G. Kerk Welkom is tot die beskikking van die gemeente gestel. Hulle kon ook later van die Hoërskool Gimnasium se skoolsaal gebruik maak.¹⁶⁷

Ds. Botha het die grootste gedeelte van die tyd die gemeente bedien en bygestaan, terwyl daar nie ‘n predikant was nie. Intussen het hy ‘n beroep na Dordrecht-Indwe aanvaar en gevolglik is hy op 22 Junie 1958 van die gemeente losgemaak. Die kerkraad het op 9 September 1958 besluit om nie weer ‘n Sendingleraar te beroep nie, omdat die plaaslike sending alreeds selfstandig gefunksioneer het. Daarenteë was die kerkraad van mening dat ‘n blanke sendeling meer effektief in ander dele van die Vrystaat gebruik kon word.¹⁶⁸

Die boukommissie is aan die begin van 1959 hersaamgestel en die lede was: H. C. Griffioen, C. F. Hoogendyk, W. C. Deysel en J. van Zyl Alberts, J. C. de Klerk, F. Buter en ds. Du Plessis. Ouderling A. J. Hechter is gedurende 1960 ook by die betrokke kommissie bygevoeg.¹⁶⁹

Pogings is intussen aangewend om ‘n ander erf te bekom. Die erf 1410 vir ‘n kerk in Kerkstraat is na heelwat onderhandelinge met die Dorpsbestuur vir erwe 6975, 8976 en 6977 geruil. Die vermeldde drie erwe is deur middel van onderhandelinge met die Regering van die Unie van S.A. vir erf 1439 verruil. Die laasgenoemde erf is langs Araratweg geleë waar die tweede kerkgebou opgerig is.¹⁷⁰

Die kerkraad het op 2 Junie 1959 die tender van Welkom Konstruksie vir die bedrag van R45 230. 89 aanvaar, terwyl ‘n plaaslike argitek, L. Roodt vir die opstel van die planne en toesig oor die bouery aangestel is. Die gedagtegang was om die nuwe kerkgebou sover moontlik volgens die vorm en styl van die afgebrande kerkgebou te bou.¹⁷¹ ‘n Lening vir

¹⁶⁴ H. J. Venter, *Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 42.

¹⁶⁵ *Kerkraadsnotule Welkom*, 9. 9.1958, P. A.

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ H. J. Venter, *Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 42.

¹⁶⁸ *Kerkraadsnotule Welkom*, 9. 9. 1958, P. A.

¹⁶⁹ J. Venter (red.), *Gereformeerde Kerk Welkom ...*,p. 7.

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ *Kerkraadsnotule Welkom*, 2. 6. 1959, P. A.

die finansiering van die kerkgebou is by die Administratiewe Buro van die Gereformeerde Kerke aangegaan.

Die hoeksteenlegging is 'n jaar later op 23 April 1960 deur ds. Du Plessis gelê, terwyl ds. Van der Walt as vorige leraar van die gemeente die rede gevoer het. Enkele maande na die hoeksteenlegging op 3 September 1960 is die kerkgebou ingebruik geneem. Die argitek het die sleutels van die kerkgebou aan die eggenote van ds. Du Plessis oorhandig, sodat sy die deure van die kerk kon oopluit. Ds. Buys het die erediens by die geleentheid waargeneem.

Die totale koste van die bouprojek het 'n koste van R48 849 beloop. Daarbenewens is die orrel deur die susters van die gemeente teen 'n bedrag van R6 240 geskenk. Die laaste paaieiment van R580 is in Maart 1963 deur hulle betaal.¹⁷²

Die pastorie in Jan Hofmeyrweg is reeds voor die vertrek van ds. Van der Walt as te klein beskou en gevolglik het die kerkraad op 24 Januarie 1957 besluit om dit te verkoop.¹⁷³ Die betrokke pastorie is in Februarie 1960 aan die N. G. Kerk teen R9000 verkoop. Ds. Du Plessis het in 1958 met sy koms na Welkom in die pastorie van die voormalige ds. Botha in Kerkstraat ingetrek. Die pastorie is ook mettertyd as te klein bevind en op 'n buitengewone kerkraadsvergadering van 1 Junie 1964 is besluit om 'n huis in Prosperostraat 46 vir die doeleinde van 'n pastorie aan te koop. Die ou pastorie in Kerkstraat is toe teen R8000 verkoop.¹⁷⁴

Intussen het ds. Du Plessis 'n beroep na Linden aangeneem en hy is op 12 Augustus 1967 van die gemeente losgemaak. Nadat die gemeente vir ongeveer sewe maande vakant was, het ds. P. J. Pelser die sewende beroep wat op hom uitgebring is, aanvaar. Hy is op 11 Maart 1967 deur dr. G. C. P. van der Vyver in die gemeente bevestig.¹⁷⁵

4. 9 DIE STIGTING VAN VIRGINIA GEMEENTE

Die gemeente het alreeds sy beslag gedurende die pioniersjare van die Goudveld gekry, toe dit 'n wyk van Hennenman Gemeente gedurende 1949 tot 1955 was. Die eerste ouderling van die wyk was A. van der Linde en die verbondsonderrig van die kinders in sy wyk was vir hom 'n gewigtige saak. Dit was moeilik om die kinders na Hennenman te vervoer, aangesien baie vaders op Sondag moes werk en die moeders nie eintlik kon bestuur nie. Gevolglik is besluit om katkisasieklasse in Virginia te hou. Sommige van die kerkraadslede van Hennenman was nie daarmee tevrede nie. Intussen is kinders wat nie vervoer gehad het nie, deur ouderling Van der Linde heen en weer vervoer.¹⁷⁶

¹⁷² Ibid., 1. 6. 1964.

¹⁷³ Ibid., 24. 01. 1957.

¹⁷⁴ Ibid., 1. 6. 1964; H. J. Venter, *Gereformeerde Kerke in die Goudvelde ...*, p. 44.

¹⁷⁵ J. Venter (red.), *Gereformeerde Kerk Welkom ...*, pp. 7 - 8.

¹⁷⁶ *Die Gereformeerde Kerk Virginia: 25 Jaar (1956 – 1981)*. Herdenkingsdatum: 27 en 28 November 1982, p. 1.

In die lig van praktiese oorweginge het Hennenman se kerkraad aan Virginia toestemming gegee om eredienste te hou. Die eredienste is gehou in 'n saaltjie wat aan Frankfurt-Kardoeks behoort het. Die geriewe in die saaltjie was nie van die beste nie, want die preekstoel was 'n kassie waaroor 'n tafeldoek gehang het. Die vensters van die saaltjie was ook stukkend en die wind het vrylik daardeur gewaai. Insgelyks was daar by die eredienste slegs drie siele met ouderling en predikant teenwoordig. Nietemin was die eredienste met groot dankbaarheid gekenmerk, al het dit slegs een keer per maand plaasgevind.¹⁷⁷

Die Eerwaarde Klassis het gedurende 'n sitting in Odendaalsrus op 4 Oktober 1956 die afstigting van die wyke Virginia-Harmonie van Hennenman tot 'n selfstandige gemeente goedgekeur. Die klassis het ook die grensreëlings tussen Hennenman en Virginia goedgekeur wat deur 'n kerkraadsvergadering in Hennenman op 23 Augustus 1956 aanvaar is. Die betrokke kerkraadsvergadering se aanvaarding van die grensreëlings het op 'n gunstige kommissieverslag berus.¹⁷⁸

Die grensreëlings tussen Hennenman en Virginia het die volgende omvat: a) "Ten opsigte van Ventersburg, Theunissen en Welkom sal die bestaande grense tussen Hennenman en die drie Gemeentes ook die grense vir die te gestigte Gemeente wees. b) Die grens tussen Hennenman en die nuwe gemeente van Virginia sal wees: Die pad wat van die winkel by Kaalvlei gaan tot by die stoor te Kalkvlakte, vandaar met die teerpad tot by die Virginia-Ventersburg-pad en vandaar met laasgenoemde pad tot by die grens tussen Hennenman en Ventersburg. Saaiplaas resorteer onder Virginia."¹⁷⁹

Hiervolgens is Virginia Gemeente op 4 November 1956 gestig. Ds. J. J. van der Walt (later professor) het destyds namens die Klassis Ventersburg die gemeente gelukkig en verklaar: "Dat die gemeente van niks af tot iets moet groei."¹⁸⁰ Desgelyks het niemand vooruit geweet dat dié dag in die teken van rou vir die gemeenskap van Virginia sou staan nie. Op die betrokke dag is 'n roudiens in die N. G. Kerkgebou gehou vir die mynwerkers, wat op 31 Oktober 1956 in No. 1 skag van die myn in Merriespruit verdrink het. Daar was ongeveer 3000 mense wat die roudiens bygewoon het.¹⁸¹

Later in die dag na die roudiens is daar met die afstigting van die gemeente met ongeveer 50 belydende lidmate voortgegaan.¹⁸² Ds. van der Vyver van Theunissen het as konsulent by die afstigtingsvergadering op 4 November 1956 opgetree. By die vergadering is besluit dat ds. J. J. Van der Walt van Welkom vir die dienste vanaf 1957 in Virginia verantwoordelik sou wees. Daarteenoor het die diensdoende ouderlinge N. Eksteen, C. du Plessis, A. van der Linde, T. van der Walt en F. J. Smit; asook die diensdoende diakens W. Blanché, A. Markram, A. der Vyver, G. A. Potgieter en Prinsloo eervolle ontslag

¹⁷⁷ Ibid.

¹⁷⁸ *Kerkraadsnotule Virginia*, 8. 11. 1956, P. A.

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ *Die Gereformeerde Kerk Virginia 25 Jaar (1956 - 1981)*. Herdenkingsdatum 27 en 28 November 1982, p. 1.

¹⁸¹ Ibid., p.2.

¹⁸² Ibid.

gekry. Hierdie reëling is op voorwaarde getref dat ouderling C. du Plessis nog as ouderling van Hennenman sou dien.¹⁸³

By die betrokke kerkraadsvergadering het die gedagte gesentreer om die verkiesing van 'n nuwe kerkraad vir die gemeente of om andersins die kerkraadslede wat ontslag ontvang het weer voor te stel. Op voorstel van M. J. Kruger en gesecondeer deur L. A. S. du Plessis is al die kerkraadslede wat ontslag gekry het, weer voorgestel met uitsondering van C. du Plessis. Daar was geen beswaar teen die voorstel nie en die voorgestelde kerkraadslede het hulle bereid verklaar om weer op die kerkraad van die nuwe gemeente te dien. Die voorsitter het die kerkraadslede geluk gewens en verklaar dat hulle bevestiging na afloop van die vergadering sou plaasvind.¹⁸⁴

Hierna het die voorsitter aan deputate en andere die geleentheid gegee om hul groete en gelukwensing aan die nuwe gemeente oor te dra. Prof. J. P. Jooste het die gemeente namens die Teologiese Skool van Potchefstroom gelukgewens. Hy het onder andere aangevoer: Ons belewe 'n tyd van afval en tog ook 'n tyd van bloei. Die gemeente moet met dankbaarheid vervul wees om nog sy werk te kan doen. Mag die gemeente krag en genade van die Koning van die kerk kry om hulle pligte getrou te doen."¹⁸⁵

Ds. Van der Walt het op sy beurt namens die kerkverband en klassikale deputate die gemeente gelukgewens en gesê dat hy glo dat 'n groot toekoms op die gemeente wag. Hy het onder meer na die brief van Paulus aan die gemeente van Philadelphia verwys en verklaar: hulle is klein en het min krag, maar die belofte het berus op die feit dat hulle as pilare van die tempel van God sou dien. Hy het afgesluit met die hoop dat dit ook die geval met die nuwe gemeente sou wees.

Ds. De Villiers van die N. G. Kerk Virginia het die gemeente bedank vir die uitnodiging en sy waardering oor die standvastigheid van die Gereformeerde lidmate uitgespreek. Hy het 'n hand van samewerking aan die leraar van die gemeente uitgereik en die nuwe kerkraadslede met hul verkiesing gelukgewens.

Ds. Viljoen van die Ned. Hervormde Kerk het ook die gemeente vir die uitnodiging bedank. Hy was verheug oor die selfstandigwording van die betrokke gemeente, aangesien hulle kort vantevore ook tot die stigting van 'n selfstandige gemeente oorgegaan het. Hy het die gemeente alles van die beste toegewens.

Die afgevaardigde ouderling van die Gereformeerde Gemeente van Hennenman het ook sy gelukwense oorgedra en het die nuwe gemeente bedank vir hulle samewerking in die verlede. "Alhoewel Hennenman bedroef voel dat die dogter vir Hennenman verlore is, is die moedergemeente nogtans bly dat sy nou mondig is om pionierswerk op die Goudveld te doen."¹⁸⁶ Hy het die gemeente gemaan om deurentyd getrou te wees en nie bevrees te wees nie, sodat die poorte van die hel dit nie oorweldig nie.

¹⁸³ *Kerkraadsnotule Virginia*, 8. 11. 1956, P. A.

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ Ibid.

¹⁸⁶ Ibid.

Ouderling Van der Linde het namens die gemeente van Virginia aangevoer dat dit vir hom 'n voorreg is om almal hartlik te bedank vir al die goeie wense wat ontvang is. Hy het onder andere verduidelik hoe hulle in die beginjare met dertien lidmate begin het, sodat die gebeure van afstigting veel wyer as Virginia behoort te strek. Dit moet vir die hele Christelike Kerk in die Goudveld as 'n ligbaken dien. Hy het al die sprekers beurtelings bedank en in die besonder vir ds. Snyman wat die afgelope jaar as herder opgetree het. Hy het ook nie die orrelis en koster vir hulle toewyding vergeet nie.¹⁸⁷

Die gemeente het vir die eerste keer nagmaal op 18 November 1956 gebruik, terwyl 'n teologiese student J. van Vuuren du Plessis die eredienste gedurende Desembermaand in die gemeente waargeneem het. Hy het later leraar van Welkom-Noord geword. In die vroeë stadium is alreeds twee eredienste in die gemeente op 'n Sondag in die voorportaal van Virginia Volksskool gehou.¹⁸⁸

Op 29 Januarie 1957 het Virginia en Welkom in kombinasie getree, sodat hulle ook 'n leraar op 'n deelbasis met Welkom gehad het. Ds. Van der Walt was die predikant wat later professor aan die Teologiese Skool van Potchefstroom geword het.¹⁸⁹

Die eerste kinders wat in die gemeente gedoop is, was W. A. Boshoff, J. A. Fourie, T. van der Walt en I. J. Venter. Hulle is op Sondag, 1 September 1957 gedoop. W. A. Boshoff het later in sy volwasse lewe as diaken op die kerkraad van die gemeente gedien. Die gemeente het in dié tyd ook met die afsterwe van D. Markram te doen gekry wat in daardie stadium nog 'n jongman was.¹⁹⁰

In *Die Kerkblad* van 18 Junie 1958 lees ons: “Vyf jaar gelede was hierdie gebied, wat vandag die gemeente van Virginia begrens, slegs maar net 'n wyk van Hennenman met nie eers 'n volle twintigtal lidmate nie. Vyftien maande gelede het ons afgestig met honderd-en tien lidmate en vandag deur die geweldige groei hier in die Vrystaat se Goudvelde staan die getal al oor die honderd-en-sewentig belydende lidmate.”¹⁹¹ Dit is 'n aanduiding van die toenemende ontwikkeling op ekonomiese gebied wat in die Goudveld plaasgevind het.

Intussen het die kerkraad algaande in die rigting van 'n eie leraar vir die gemeente begin dink. Daar was toe honderd-en-twintig belydende en honderd-en-drie dooplidmate. Die gedagtegang om 'n leraar te beroep is aan die praktiese implikasies van die gemeente toe te skryf. Die taak van die kerkraad is bemoeilik sonder die behoorlike vestiging van die gemeente en die voortdurende wisseling van die lidmate. Gevolglik was die kerkraad van mening dat 'n eie leraar alle gemeentelike aangeleenthede beter sou beheer. Die situasie in dié tyd was uiters vloeibaar, omdat lidmate voortdurend gewissel het. Dit opsigself het

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ *Die Gereformeerde Kerk Virginia ...*, p. 2.

¹⁸⁹ Ibid.

¹⁹⁰ Ibid.

¹⁹¹ *Die Kerkblad*, 18. 6. 1958, p. 11.

‘n gevoel van onsekerheid by die kerkraad gelaat, sodat hulle huiwerig was om ‘n predikant te beroep.¹⁹²

Die kerkraad het die noodsaaklikheid van evangelisasiewerk en sendingwerk in die Goudveld besef. Die belangrikheid van ‘n sendingaksie sowel as die verkondiging van die Woord en die bediening van die sakramente het ‘n leraar vir die gemeente onontbeerlik gemaak. ‘n Gemeente kan alleenlik in eenheid en krag groei as so ‘n gemeente onder die bekwame leiding van ‘n predikant is. Hiervolgens is die beroep van ‘n predikant onafwendbaar en die kerkraad was genoop om ‘n predikant so gou moontlik te beroep.¹⁹³

Nadat twee beroepe op kandidate uitgebring is, het ds. J. H. Booyens die beroep aanvaar. Die gemeente het hul herderspaar op 10 Januarie 1958 in die gemeente verwelkom. Die afgevaardigdes en sommige gemeentelede het hom en sy gade die Vrydagmiddag om 4:00 op die Hennenman-pad ontmoet. ‘n Geselligheid was vir die herderspaar in die Metodiste-kerksaal gereël. Die dag daarna, dit wil sê, op Saterdag, die 11 Januarie 1958 is hy deur prof. J. P. Jooste bevestig, sodat hy op Sondagmiddag, die 12 Januarie 1958 sy intrepreek in die N. G. kerkgebou kon lewer.¹⁹⁴

By ‘n kerkraadsvergadering van 27 Maart 1958 is die visitasieverslag gelees en breedvoerig behandel. Die verslag het verskillende aangeleenthede soos die kollekte by ‘n erediens rakende barmhartigheid; die evangelisasie; die sending; finansiële hulp aan die Gereformeerde Kerk in die vorm van ‘n kollekte by ‘n erediens aangespreek. Die verslag het ook gehandel oor ‘n volkskomitee wat vir die Angola-boere in die lewe geroep is. Die kerkraadslede het hiervan kennis geneem en die aangeleentheid na die diakonie verwys. Die kerkraad het ook die *Woord en Daad*, ‘n Calvinistiese blad teen ‘n koste van tien sjielings per eksemplaar by die kerkraadsvergadering vir die gemeentelede aanbeveel.¹⁹⁵

Op 24 April 1958 is die aangeleentheid rakende geestelike hulp aan die Gereformeerde Gemeente Welkom bespreek. Die gemeente in Welkom was vir ‘n geruime tyd sonder ‘n leraar en na hul agste beroep wat hulle uitgebring het, was hulle steeds onsuksesvol om ‘n predikant te bekom. Die gemeente van Welkom was vir ongeveer ‘n jaar sonder ‘n herder en gevolglik is geen huisbesoek gedoen nie. Daar is ook gewys op die feit dat die gemeentelede behoefte aan huisbesoek gehad het. Nadat die aangeleentheid in diepte by die kerkraadsvergadering bespreek is, het die kerkraad die versoek eenparig goedgekeur. Die kerkraad het in terme van die praktiese uitvoering daarvan ‘n kommissie bestaande uit die voorsitter, die skriba en ‘n ouderling saamgestel. Die hulpverlening het die volgende omvat: ‘n Erediens op ‘n Sondagoggend met inbegrip van huisbesoek gedurende die betrokke week van minstens twee dae en dit het ook kerkraadsvergaderings ingesluit. Die betrokke gemeente sou vir die leraar se reiskoste verantwoordelik wees, terwyl die diensvergoeding aan die gemeente van Virginia betaal

¹⁹² Ibid.

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Ibid.

¹⁹⁵ *Kerkraadsnotule Virginia*, 27. 3. 1958, P.A.

word. Eweseer is die inwerkingtreding van die voornemende reëlings vir die hulpverlening by die betrokke vergadering behandel.¹⁹⁶

Op aanbeveling van die kommissie wat met die indeling van wyke gemoeid is, het die kerkraad die wyke van die gemeente van Virginia soos volg goedgekeur: “Wyk 1. Harmonie. Tussen Harmonieweg en die Sandrivier; (2) Merriespruit: Die westekant van Danie Erasmusstraat tot by Hollyweg tot Imbuiaweg plus die Sand en Vetrivierkanale; (3) Virginia: Highlandsweg vanaf Voortrekkerweg tot Bereaweg weer tot Elandlaan. Vandaar tot Elandlaan tot Begoniaweg; (4) Harmonie: oostekant van Queens way tot Monikanalaan wat verder as die noordekant van Monikanalaan en die plase uitkring; (5) Virginia: Die area tussen Valleydrive en Highlandsweg tot by Voortrekkerweg en weer van Voortrekkerweg tot Virginiaweg en die plase; (6) Virginia: Die area tussen Virginiaweg tot Park Crecent en Virginia Gardens tot Gembokweg. Vandaar tot Boomweg tot Cameliaweg en vandaar tot Begoniaweg; (7) Virginia: Die area tussen Highlands vanaf Voortrekkerweg tot Bereaweg; verder aan tot Elandsweg tot Begoniaweg en weer van Begoniaweg tot Cameliaweg; vandaar tot Boomweg tot Burgerweg tot Gembokweg wat tot Virginia Gardens strek.;(8) Harmonie: Die westekant van Queensweg tot Monikanalaan en weer verder die suidekant van Monikanalaan; (10) Merriespruit: Die oostekant van Danie Erasmusstraat tot Hollyweg en die suidekant van Hollyweg tot Apies-doornstraat.”¹⁹⁷

Na aanleiding van die ontwikkeling van die gemeente van Virginia is ‘n pastorie en kerksaal gedurende 1957 en 1961 gebou, dit wil sê, toe ds. Booyens predikant van die gemeente was.¹⁹⁸ Die koste vir die oprigting van die kerksaal het slegs £5000 beloop. Dit is te wyte aan onnodige luukshede wat vermy is sonder om die gewyde atmosfeer van die gebou te skaad. Die lidmate en die predikant se daadwerklike steungewende hulpverlening het ook tot die kostebesparing daarvan bygedra. Selfs die Voorsitter van die Dorpsraad was beïndruk met die ekonomiese beskostigbare wyse waarvolgens die betrokke kerksaal opgerig is. Hy het hom soos volg in dié verband uitgedruk: “Hierdie gemeenskap het in die geloof ‘n wonder verrig: op ekonomiese wyse ‘n besonder waardige kerk te bou. Dit moet die Christelike kerk se ideaal bly, om geboue met so min skuld moontlik op te rig, sodat groter somme mag vrykom vir die kerk se eintlike roeping, naamlik: die uitbreiding van die koninkryk van God onder die blanke en nie-blanke heidene.”¹⁹⁹

Om die gemeentelike werk effektief te laat funksioneer is die volgende kommissies saamgestel: sendingkommissie; finansiëlekommissie; katkisasiekommissie; bou- en terreinkommissie; reëlingskommissie; dienstereëlingskommissie; susterskommissie. ‘n Verslag wat oor die onderskeie kommissies opgestel is, het by ‘n kerkraadsvergadering van 31 Oktober 1962 te berde gekom.

¹⁹⁶ Ibid., 24. 4. 1958.

¹⁹⁷ Ibid., 22. 5. 1958.

¹⁹⁸ *Die Gereformeerde Kerk Virginia ...*, p. 2.

¹⁹⁹ *Die Kerkblad*, 16. 9. 1959, P. A.

Daarbenewens was die sendingverslag kommerwekkend vanuit 'n finansiële oogpunt. Gevolglik is besluit om 'n finansiële aansuiwering te maak, indien dit enigsins moontlik sou blyk. Die klassisbegroting het wel daarvoor voorsiening gemaak. Die verslag oor die Susterskommissie was oor die algemeen positief en derhalwe gaan hulle voort met hul goeie werk. Die bou- en terreinekommissie is benader vanuit 'n praktiese oogpunt. Daar is gewag gemaak van vrywillige arbeid vir die instandhouding van geboue en die verfraaiing van die terreine om dit met plante en struik te versier. Die voorsitter het namens die katkisasiekommisie op die swak bywoning van katkissante gewys en voorgestel dat die ouderlinge die erns daarvan onder die ouers se aandag moet bring. Sake rakende die finansiële kommissie het positief geblyk en reëlings vir doelmatige effektiwiteit is getref.²⁰⁰

Die predikante wat in die gemeente na ds. Booyens in die gemeente gearbei het, was onder andere: di. A. J. du Plessis (1961 – 1964); T. A. Liebenberg (1965 – 1971); M. J. Lourens (1972 – 1975). Hy is gedurende sy bediening in die gemeente oorlede. Daarteenoor was ds. D. Hutcheons vanaf 1975 tot 1981 in die gemeente werksaam, wat noodgedwonge die bediening weens gesondheidsredes moes verlaat.²⁰¹

Die wil voorkom dat die gemeente gedurende die eerste 26 jaar nie lank sonder 'n leraar was nie (hoogstens enkele maande) – die Here het altyd weer voorsien.²⁰²

Statisties gesproke was die stand van sake in die gemeente teen 1961 soos volg: huisgesinne 82; dooplidmate 205; belydende lidmate 171 en 'n totaal van 376; paartjies getroud 0; lidmate gedoop 15; belydenis van geloof afgelê 3; lidmate met attestate oorgekom na die gemeente 41; lidmate met attestate na ander gemeentes vertrek 29; kerklike lidmaatskap opgesê 8; dooplidmate en belydende lidmate oorlede 0. In die betrokke jaar was die skriba T. P. P. van Graan en die kassier J. G. Meyer, terwyl die predikant ds. Booyens en die konsulent ds. L. S. van der Vyver was.

Desondanks word die kerkraadslede bestaande uit ouderlinge en diakens soos volg aangedui: J. M. O van Sittert, J. A. Kotze, J. C. Steyn, T. P. P. van Graan, W. H. H. Steyn, P. T. B. Erasmus, J. P. Kruger, D. J. P. A. D. van Zyl en die diakens J. G. Meyer, W. G. Kleinschmidt, A. J. Markram, H. Huisinga, L. F. J. Wentzel, L. F. Röhl, G. S. Malherbe, P. J. C. Erasmus.²⁰³

Dié gemeente met inbegrip van ander gemeentes in die Goudveld het hoofsaaklik hul ontstaan en samestelling aan die goudmynbelange te danke. Die omvang en getalsterkte van die gemeentes is deur die ekonomiese welvaart van die goudmyne bepaal. In dié sin is die omvang van die gemeentes sowel as bepaalde eiesoortige sosio-ekonomiese en maatskaplike infrastrukture in die die Goudveld onlosmaaklik aan die mynboubelange verbind.

²⁰⁰ *Kerkraadsnotule Virginia*, 31. 10. 1962, P. A.

²⁰¹ *Die Gereformeerde Kerk Virginia ...*, p. 3.

²⁰² Ibid.

²⁰³ *Die Almanak*, 1961, p. 97.

Dit is slegs die Heilige Gees wat lidmate geestelik saambind waar omstandighede so gunstig vir individualisme en materialisme is. Derhalwe moet Virginia en ander gemeentes in die Goudveld voortdurend poog om die geestelike waardes by die lidmate in te boesem, sodat die regte houding en gesindheid teenoor die tydelike gehandhaaf word. Daardeur word die swaartepunt van die gelowige lidmaat se liefde en ywer vir die saak van die Here, nie deur die groot tonnemaat erts wat maandeliks ontgin word, deur ekonomiese waardes verswelg nie.²⁰⁴

Die eiesoortige ekonomie in die bepaalde demografie van die Goudveld het nie alleen die ontstaan van die gemeente van Virginia verseker nie, maar wel 'n lewenskragtige indirekte vennootskaplike instansie wat die saak van die kerk bevorder. Vanuit die oogpunt van die ekonomiese demografie van die goudmyne en die rol van die kerk in die breë, is dit voor-die-hand-liggend dat die lidmaat en sy gemeenskap tot kwalitatiewe ontwikkeling verseker is. In dié verband is dit duidelik dat die kerk en mynbosektor mekaar as twee uiteenlopende pole tot voordeel van die gemeenskap komplementeer.

Die gemeente van Virginia en ander in die Goudveld het dus op grond van God se wyse en genadewerking gestalte gekry: “In Hom sluit die hele gebou saam en verrys dit tot 'n heilige tempel vir die Here, in wie julle ook saam opgebou word as 'n geestelike huis waarin God woon” (Efes. 2:21:22).

4. 10 INTERPRETATIEF EN GEVOLGTREKKING

4. 10. 1 INTERPRETASIE

Die geskiedenis van die Gereformeerde Kerk van Odendaalsrus het sedert 1907 'n verbintenis met die gemeente van Ventersburg gehad. Alhoewel Odendaalsrus en Theunissen vanaf die betrokke datum slegs as 'n wyk van die gemeente van Ventersburg gedien het, het Odendaalsrus nietemin 'n taamlike lang aanloop van kerklike aktiwiteite in die Goudveld gehad, voordat dit 'n gemeente in 1933 geword het. Afgesien van die afstigting was Odendaalsrus deur middel van die kombinasie-ooreenkoms aan Ventersburg onderhewig. Hiervolgens sou die kombinasie van krag bly totdat Ventersburg dit gerade sou ag om dit amptelik te kanselleer.

In dié tyd voor die amptelike goudontdekking in 1946 het die landbousektor in die Goudveld die plaaslike ekonomie instand gehou. Hoewel die goudontdekking op die plaas Geduld nuwe ekonomiese momentum aan die Goudveld en omgewing gegee het. Ongelukkig het sommige boere hulle plase in dié tyd verkoop en die Goudveld verlaat. Die toedrag van sake was vir die kerk 'n groot bron van kommer.

Desnieteenstaande het die instroming van mense na die Goudveld steeds toegeneem, veral met die ontginning van goud toe dit groot sosio-ekonomiese omwenteling tot gevolg gehad het. Desnoods het die gemeente van Odendaalsrus begin met die nodige beplanningsraamwerk, om al die lidmate van die kerk in die Goudveld te akkommodeer. Hiervolgens het Odendaalsrus 'n verdere wyksvedeling ondergaan sodat Welkom 'n wyk

²⁰⁴ Ibid.

van die gemeente van Odendaalsrus geword het. Namate die lidmate van die kerk hulle in die Goudveld gevestig het, het die kerk voor nuwe uitdagings te staan gekom, nl. Die beroep van predikante; die bekombaarheid van erwe; die onderhandelinge met die plaaslike stadsrade; die bekombaarheid van die nodige finansies; die voorsiening van pastorieë en kerkgeboue ensomeer. Die omvangrykheid daarvan in die pioniersgebied waar geen gangbare infrastruktuur bestaan het nie, het die toedrag van sake oor die algemeen 'n veeleisende en soms frustrerende taak gemaak.

Die wydgestrekte gebied in die Goudveld en die arbeidsveld wat soms ver buite die gemeentelike grense gestrek het, het die partikuliere sowel as die doelmatige bearbeiding van die lidmate bemoeilik. Die omstandighede sowel as die toename in lidmatetal het noodgedwonge tot die afstigting van gemeentes gelei.

Die gangbaarheid en die vloeibaarheid van die lidmate het nie slegs rondom Odendaalsrus en Welkomgebied plaasgevind nie, maar ook in Virginia en Theunissen. Hoewel die gemeente van Theunissen nie binne die demografie van die Goudveld en omgewing ressorteer nie. Gevolglik het die voornemende stigting van 'n gemeente die kerk telkemale voor die uitdaging van bepaalde eise te staan gebring. Dit het gewoonlik prosedures en prosesse vir die uiteindelijke vestiging van die gemeente in 'n dorp of gebied omvat. Die afhandeling daarvan was gewoonlik tydrowend en omvangryk, wat veral 'n swaar las op die predikant van die opkomende gemeente geplaas het.

Die ontwikkelingsgang van die Gereformeerde Kerk in die Goudveld is veral duidelik as die totstandkoming van die gemeentes van Odendaalsrus, Welkom en Virginia in oënskou geneem word. Die kerk het in uiters moeilike omstandighede sy pioniersroeping vervul wat uiters lofwaardig is. Daarom moet al die eer aan: die Drie-enige-God, uit Wie, deur Wie en tot Wie alle dinge is. Hy het sy kerk in genade gedra sodat al die lof en dankbetuigings Hom toekom!

4. 10. 2 GEVOLGTREKKING

Eweseer het die Gereformeerde Kerk wel 'n geringe begin in die Goudveld gehad en gevolglik het dit geloofsmoed geverg om baanbrekers werk in die ruwe ontginningsgebied te verrig. Daarby moes die kerk daagliks aandag aan allerlei sosiaal-maatskaplike probleme van sommige lidmate gee. Derhalwe het die kerk voor allerlei tergende probleme te staan gekom en dit het onder andere ook die uitbreidingsmoontlikhede van bepaalde plekke ingesluit. Die spoedeisende uitbreiding van die mynbounywerheid rondom Odendaalsrus het geweldige eise aan die kerk op sosio-ekonomiese gebied geplaas.

Daarbenewens het Welkom en Virginia in al hoe meer die fokuspunt van die ekonomiese kern in die Goudveld geword. Gevolglik moes die kerk met beperkte fondse noukeurig beplan om aan die eise van nuwe ontwikkelingsgebiede te voldoen. Die besinning en beplanning vir die verkryging van fondse om die nodige fasiliteite vir die nuwe gemeentes daar te stel, het heelwat hoofbrekens besorg. Die onderhandelings en korrespondensie wat vir dié doel gevoer is, het baie tyd van die gemeentes geverg.

Daarby was kerkeiendomme wat vir gemeentedoeleindes beoog is, dikwels nie maklik verkrygbaar nie. Uiteraard het dit heelwat spanning meegebring sowel as verlore tyd wat in die proses verspil is.

Die beoogde daarstelling van 'n gemeente het dikwels tot gevolg gehad dat van die predikante nie genoeg tyd tot hul beskikking gehad het, om belangrike geestelike aktiwiteite in die gemeente te kon nakom nie. Daarmee gepaardgaande het die wydgestrekte wyke van betrokke gemeentes die praktiese effektiwiteit van gemeentelike besoeke oor die algemeen bemoeilik. Derhalwe het die verafgeleë gemeentelike gevoel dat hulle verwaarloos word en gevolglik het hulle begin om vir 'n eie gemeente te aspireer. In die lig hiervan het dit soms as aanleidende faktor vir die stigting van gemeentes gedien. Hoewel die gemeentes eers kerkregterlik vir sodanige doel moes kwalifiseer.

Die nuwe gestigte gemeente was dikwels in 'n oorlewingsstryd en as alternatief vir hul voortgang is kombinasie-ooreenkomste aangegaan. Derhalwe het sodanige kombinasies normaalweg die predikant se werk bemoeilik, omdat daar meer as een gemeente op die spel was. Om alle praktiese oorweginge is dit nie moontlik om by meer as een gemeente gereeld huisbesoek te doen nie. Gevolglik het predikante gedurende die pionierstyd in die Goudveld dikwels 'n moeilike taak gehad, om hul roeping op 'n effektiewe wyse uit te voer. Eweseer moes daar met die oudtydse en dikwels oneffektiewe kommunikasiemiddele sowel as onbegaanbare paaie in die Goudveld rekening gehou word. In die lig hiervan is die gemeentelike gang van sake in dié tyd bemoeilik.

Die kerk se pad in die Goudveld is gebaan deur geloof, sodat die lidmate vandag in die nuwe woongebiede van die Goudveld bevoorreg is om oor 'n eie aanbiddingsplek te beskik. Na aanleiding van die ontwikkelende tendense in die Goudveld is daar op kerklike gebied die nodige kerkgeboue vir die lidmate in die onderskeie dorpe voorsien. In die lig hiervan behoort die pionierswerk van die kerk in die annale van die geskiedenis as 'n genadewerk bekend te staan.

In die finale instansie getuig die totstandkoming van die onderskeie gemeentes in die Goudveld, dat die Here nooit los of afsydig staan van die voortstuwung van die geskiedenisgang van Sy kerk nie.